

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Andrea Dobošová

„Bodies“
sonda do myšlení české společnosti

Bakalářská práce

Vedoucí práce: MUDr. ThLic. Jaromír Matějka, Ph.D., Th.D.

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 25. března 2018

Andrea Dobošová

Anotace

Výstava „Bodies“ i po deseti letech provozování vzbuzuje silné kontroverzní reakce. Autoři výstavy zemřelých těl mluví o vzdělávání, odpůrci zas o neetickém vydělávání.

Česká společnost má svůj hodnotový systém, který se vyvíjel staletími. V bakalářské práci se snažím o reflexi společenského dění, které zaznamenává změnu mentality a hodnotové orientace, ovlivněnou novými možnostmi seberealizace.

V médiích, a nejen v nich, zazněl na výstavu nespočet názorů. Vyjádřili se k ní přední čeští odborníci z řad lékařů, teologů, novinářů, teoretiků umění a jejich názory byly převážně odmítavé. Zájem veřejnosti o její zhlédnutí měřen počtem prodaných vstupenek je veliký.

Cílem práce je zaznamenat analytickou metodou sondu, v níž přiblížím českou společnost v konkrétním jednání, které převážná většina vnímá jako bezproblémové. Nastalá situace je vynikající školou reality, v níž žijeme.

Klíčová slova

Anatomie, etika, duchovní, duše, tělo, ochrana, život, smrt, zemřelé tělo, dárce, eschatologie, výstava / exhibice, „Bodies“

Title

“Bodies”, a probe in the thinking of the Czech society

Abstract

Having been on for ten years, “Bodies” The Exhibition still arouses strong controversial reactions. The authors of the exhibition of dead bodies speak about education, whereas the opponents object it is an unethical business.

The Czech society has its system of values, which has developed over centuries. The objective of my Bachelor thesis is to monitor the social affairs, which reflect the change of mentality and orientation of values as influenced by new possibilities of self-fulfilment.

In media, and not only there, a sheer variety of opinions was given on the exhibition. Leading Czech scholars, including medical doctors, theologians, journalists and art historians, gave their statements; their views being mostly a rejection. Judging from the number of tickets sold, the interest of the public to see the exhibition is great.

The purpose of my thesis is to record a probe by means of the analytic method, within which I describe the Czech society in a specific conduct perceived by the majority as non-problematic. The current situation is an excellent way to learn about the real world we live in.

Keywords

Anatomy, ethics, spiritual, soul, body, protection, life, death, dead body, donor, eschatology, exhibition, “Bodies”

Počet znaků (včetně mezer): 89 087

Poděkování

Děkuji panu MUDr. ThLic. Jaromírovi Matějekovi, Ph.D., Th.D. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Mé poděkování patří též pateru Janu Fatkovi, O. Carm. za duchovní doprovázení a orientaci při získávání údajů pro vypracování práce.

Obsah

Úvod	7
1. Hodnoty české společnosti a jejich ochrana.....	10
1.1. Lidská důstojnost	10
1.2. Nedotknutelnost člověka.....	13
1.3. Celistvé pojetí člověka.....	14
1.4. Duchovní péče v nemocnicích.....	15
1.5. Pietní ochrana – péče o zemřelé tělo	16
1.6. Uchovávání mrtvých lidských těl	18
1.7. Člověk – dárce orgánů a tkání	19
1.8. Dar zemřelého lidského těla pro vědecké účely	23
2. Důvody uctívání ostatků	26
2.1. Důvody vzniku kultu relikvií.....	26
3. Tajemství života a proces smrti.....	31
4. Akademická anatomie versus „Bodies“	35
5. Sonda do myšlení české společnosti	38
5.1. Komerční zájem a reklamní propaganda	38
5.2. Představení názorů, které výstavu vnímají pozitivně	41
5.3. Představení názorů, které výstavu vnímají negativně.....	48
6. Dílčí přístupy evropských zemí k fenoménu	52
6.1. Francie zakázala výstavu plastinovaných těl	52
6.2. Exquisite Bodies – bezplatná expozice v Anglii	53
7. Závěr	55
8. Seznam literatury	57
Příloha 1: K výstavě „Bodies“ Praha 2007	62
Příloha 2: K výstavě „Body“ Praha 2012.....	64
Příloha 3: K výstavě „Bodies“ Brno 2014	66
Příloha 4: K výstavě „Bodies“ Brno 2017	68

Úvod

Výstava „Bodies“, která po celém světě vyvolává diskuzi o úctě k lidskému tělu, byla v České republice již popáté. Poprvé se její konání setkala s poměrně bouřlivou diskuzí, velmi ostře se vůči ní ohradil například Tomáš Halík a děkanové pražských lékařských fakult. Druhá až čtvrtá výstava takovou diskuzi nevyvolala. Závěr páté výstavy byl ze strany jejích oponentů doprovázen mimořádným nesouhlasem. Starosta Prahy 7, na jehož území se výstava konala, přišel s řešením těla pohřbít. Organizátoři výstavy naopak pro veliký zájem ze strany veřejnosti prodloužili termín jejího konání. 1. září 2017 nabyla účinnosti novela Zákona o pohřebnictví, která zakazuje vystavovat nakonzervovaná nebo nabalzamovaná lidská těla zejména pro komerční účely, pokud s tím zemřelý za svého života nesouhlasil. Vzniklé veřejné dění v české společnosti sice může vypadat jako naprosto korektní, ale ve skutečnosti může být notně problematické.

Česká společnost se nalézá v procesu hluboké transformace, nejen ekonomicko-politické, ale také kulturně-morální, zahrnující změnu mentality a hodnotové orientace. Hovoří se o krizi hodnot. Z toho důvodu musíme přihlížet zvláště ke dvěma kontextům: kontextu českých dějin a specifik, daných historickým vývojem české kultury, a kontextu vývoje západní společnosti.¹

„Poznatky přírodních věd jsou vázány při svém vzniku bez pochyb na duchovně historické předpoklady.“² Začíná-li se objevovat naprosto nový přístup k historickým

---

¹ HALÍK, Tomáš. *K rozpravě o hodnotách*. Dostupné z: <www.lipa.cz/case_lipa_VII_Halik_hodnoty.doc>. Cit. 12. 10. 2017.

² BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2017, s. 21.

pramenům, pak je to vždy znamení proměny vědomí, které se dívá na skutečnost novými očima, a proto od ní také dostává nové odpovědi.³

Hlavním těžištěm práce je sonda do myšlení české společnosti v reflexi na fenomén „Bodies“ z pohledu etiky. Hledání hranice dobra a zla ve fenoménu „Bodies“ a snaha nalézat pravdu v dílčích odstínech jednání současníků jsou cílem, který jsem si pro svoji bakalářskou práci stanovila.

V první části své práce se zaměřuji na legislativní a myšlenkový řád české společnosti, který vytváří podmínky pro ochranu života lidí a definuje duchovní a tělesnou integritu zahrnující život a zdraví. Jsou to tedy podmínky, jež zajišťují ochranu každého občana tohoto státu.

V druhé části zaměřuji pohled na uchovávání ostatků svatých a předmětů spojených s jejich životem a úctou k nim, jelikož v argumentacích pozitivních i negativních je tento termín používán špatně.

Postoj člověka ke smrti také spoluurčuje postoj k životu; ve třetí části se snažím přiblížit tajemství života a proces smrti, který je klíčem k otázce, co vlastně je člověk.

Výstavu zemřelých lidských těl jakož i reakci na realizované výstavy se pokouší uceleně shrnout ve svých stanoviskách Česká anatomická společnost. Dovoluji si uvést tato stanoviska v plném znění v přílohách. Krátké představení akademické anatomie versus fenomén „Bodies“ uvádím v čtvrté části práce.

V páté části se pokouším analytickou metodou vypracovat sondu, v níž nahlížím českou společnost v konkrétním jednání, které se jeví většinou jako bezproblémové.

---

³ Srov. BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*, s. 10

V šesté části přibližuji konkrétní jednání Francie a Anglie jako již přijaté řešení fenoménu „Bodies“ v evropských zemích.

Každá z výstav „Bodies“ konaných v České republice nese jiný název. Společně mají vystavování těl zemřelých lidí, zakonzervovaných metodou plastinace, původně vyvinutou pro výuku mediků. Pro tuto práci používám společný název „Bodies“ nebo jednoduše výstava / exhibice.

Ve své práci také používám výraz tajemství (z řec. mysterion) ve významu skryté pravdy nebo skutečnosti.⁴ Výraz skutečnost užívám v návaznosti na „*poznání, které vytváří pevnou strukturu vědění. Dějiny, ve kterých se určitá myšlenka vytváří, nejsou součástí myšlenky. Historický „výsledek“ skutečnosti není uspořádatelná suma formulí, ale celá řada průniků do hloubky bytí podle dobových možností. Jednotlivé myšlenkové formy odráží určitý aspekt skutečnosti, jednu stránku bytí.*“⁵ Tyto momenty se pokouším zachytit ve své práci. Výraz naděje v mojí bakalářské práci předpokládá křesťanský eschatologický obsah.⁶

---

⁴ Srov. PETROSILLO, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998., s. 206.

⁵ BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*, s. 22.

⁶ Srov. tamtéž, s. 44

1. Hodnoty české společnosti a jejich ochrana

Zákony představují pomyslné minimum morálky společnosti. Dědictví, které si společnost nese v provázanosti norem na ochranu integrity člověka s možnou nabídkou eschatologických jistot, devaluje v materialistické společnosti těžkým problémem uvědomění.⁷ Český národ měl vlastní písmo a knihy (roku 863) dříve než většina ostatních evropských národů díky misi dvou vynikajících učenců Konstantina a Metoděje⁸ Především „*Zákon sudnyj*“⁹ byl sestaven na žádost moravských knížat. Rostislavovi záleželo na tom, aby na Velké Moravě byl zaveden byzantský „dobrý zákon“, který by reguloval především rodinné vztahy. Zákon sudnyj je z velké části doslovným překladem byzantské právní příručky.¹⁰

V následujících osmi bodech představím nosné pilíře, o které se může opřít právní systém české společnosti.

1.1. Lidská důstojnost

Lidská důstojnost je zásadní hodnotou, jejíž kořeny tkví v křesťanství a která je po generace uchovávána a rozvíjena v evropském regionu. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (96/2001

---

⁷ Srov. HRŮBEK, Tomáš. *Jaké to je, nebo, O čem to je?: místo vědomí v materiálním světě*. Praha: Filosofia, 2017, s. 308.

⁸ Srov. HISTORICKÝ KALEIDOSKOP. *Cyril a Metoděj – zakladatelé slovanské kultury*. Dostupné z: <<http://www.historickykaleidoskop.cz/nasi-hrdinove/cyril-a-metodej-zakladatele-slovanske-kultury.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹ Sv. CYRIL. *Zákon Sudnyj Ljudem*. Dostupné z: <<http://files.reckokatolici-otrokovice.webnode.cz/200000831-7630d772b1/Zakon%20sudnyj%20%C4%BEjudem.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁰ Srov. Sv. CYRIL. *Zákon Sudnyj Ljudem*. Dostupné z: <<http://www.dejepis.com/dokument/zakon-sudnyj-ljudem/>>. Cit. 12. 10. 2017.

Sb. mezinárodních smluv)¹¹ je mezinárodní smlouva, která upravuje práva pacientů v souvislosti s medicínou, léčbou i výzkumem. Tato úmluva byla přijata členskými státy Rady Evropy v roce 1997, Česká republika ji ratifikovala o čtyři roky později v roce 2001.

Z pohledu ochrany lidské osobnosti vybírám citace jednotlivých článků s případným komentářem.

Článek 2 – Nadřazenost lidské bytosti

„Zájmy a blaho lidské bytosti budou nadřazeny zájmům společnosti nebo vědy.“¹²

Vůle a přání pacienta je tedy nejvyšší prioritou. Pacient nemůže být léčen nebo využíván k výzkumu bez svého souhlasu.

Článek 4 – Profesní standardy

„Jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví, včetně vědeckého výzkumu, je nutno provádět v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy.“¹³

Při poskytování zdravotní péče je tedy potřeba postupovat *lege artis*.

Článek 5 – Souhlas

„Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být

---

¹¹ Srov. WIKISKRIPTA. *Úmluva o lidských právech a biomedicíně*. Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/%C3%9Amluva_o_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1vec_h_a_biomedic%C3%ADn%C4%9B. Cit. 12. 10. 2017.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

*předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.*¹⁴

Podmínky poskytnutí informovaného souhlasu pak v českých podmínkách upravuje např. § 34 Zákona o zdravotních službách.¹⁵

Článek 8 – Stav nouze vyžadující neodkladná řešení

„Pokud v situacích nouze nelze získat příslušný souhlas, jakýkoliv nutný lékařský zákrok lze provést okamžitě, pokud je nezbytný pro prospěch zdraví dotyčné osoby.“¹⁶

Článek 9 – Dříve vyslovená přání

„Bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.“¹⁷

Dříve vyslovené přání pak v podmínkách České republiky upravuje §36 Zákona o zdravotních službách¹⁸, který definuje, že přání musí mít písemnou formu s úředně ověřeným podpisem. Součástí dříve vysloveného přání musí být poučení. Dříve byla platnost přání omezena na pět let, dnes trvá neomezeně. Existují také podmínky, za kterých přání není potřeba respektovat (např. pokud došlo k výraznému vývoji medicíny v dané oblasti, pokud přání nabádá k aktivnímu způsobení smrti, pokud by

---

¹⁴ WIKISKRIPTA. *Úmluva o lidských právech a biomedicině*. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/%C3%9Amluva_o_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1vec_h_a_biomedic%C3%ADn%C4%9B>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁵ Srov. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zákon o zdravotních službách*. č. 372/2011. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/zakon/372/2011>>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁶ WIKISKRIPTA. *Úmluva o lidských právech a biomedicině*. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/%C3%9Amluva_o_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1vec_h_a_biomedic%C3%ADn%C4%9B>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Srov. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zákon o zdravotních službách*. č. 372/2011. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/zakon/372/2011>>. Cit. 12. 10. 2017.

přání mohlo ohrozit jiné osoby – např. u nakažlivých infekčních chorob – nebo pokud již byla dříve započata péče, kterou nelze zastavit).

Článek 10 – Ochrana soukromí a právo na informace

„Každý má právo na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví. Každý je oprávněn znát veškeré informace shromažďované o jeho zdravotním stavu. Nicméně přání každého nebýt takto informován je nutno respektovat. Pokud je to v zájmu pacienta, může ve výjimečných případech zákon omezit uplatnění práv.“¹⁹

Úmluva zakládá práva pacientů, čímž vznikají i odpovídající povinnosti poskytovatelům zdravotních služeb a výzkumníkům. Úprava v této mezinárodní smlouvě je nadřazena všem vnitrostátním pramenům práva (ústavě, zákonům, vyhláškám atd.).

1.2. Nedotknutelnost člověka

Občanský zákoník České republiky klade důraz na nedotknutelnost duševní a tělesné integrity: „Člověk je nedotknutelný.“²⁰ Integrita člověka je základní hodnota vyrůstající z mezinárodní Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti.

Pokud tuto problematiku upravují i jiné zákony, platí pro ně přednost před touto obecnou úpravou (např. Zákon o zdravotnických službách). Tam, kde není činnost,

---

¹⁹ WIKISKRIPTA. *Úmluva o lidských právech a biomedicině*. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/%C3%9Amluva_o_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1vec_h_a_biomedic%C3%ADn%C4%9B>. Cit. 12. 10. 2017.

²⁰ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY. *Občanský zákoník: zákon č. 89/2012 Sb.* Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>. Cit. 12. 10. 2017.

kteřou se zasahuje do tělesné a duševní integrity, regulována zákonem, platí ustanovení obecná, tj. občanského zákoníku.

Duševní a tělesná integrity osoby, resp. její nedotknutelnost je na poli ústavním zaručena v čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.²¹ Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v čl. 21 stanovuje, že lidské tělo nesmí být zdrojem finančního prospěchu, a tedy nemůže být předmětem obchodní činnosti. Tělo živého člověka nemá majetkovou hodnotu.

1.3. Celistvé pojetí člověka

Celistvé pojetí člověka ve vazbě na fenomén „Bodies“ otevírá téma obchodování s lidmi. Téma, které úzce souvisí s pojetím člověka vzhledem k napětí tělo–duše, a tím i se vztahem člověka k sobě samému.²²

Tělo umožňuje člověku existenci ve světě a solidární existenci. Člověka nelze proto nikdy najít jen jako tělo nebo jen jako duši: „*To, co se nazývá naší niterností, je niternost tělesně konkrétního ducha, vtěleného ducha. A to, co nazýváme zevnějškem člověka, je vnějšek právě tohoto vtěleného ducha,*“ proto je každé rozhodnutí ducha ztělesněným rozhodnutím.²³

Tělo se také považuje za jedinou součást světa, jež se pociťuje zevnitř a vnímá zvenku. Tělo se ve své materiální substanci proměňuje, a proto člověk neztrácí svou

---

²¹ Srov. KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 203.

²² Srov. MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Zdeněk Susa, 2012, s. 109

²³ Tamtéž, s. 112

identitu a kontinuitu. Člověk je ve světě přítomný a činný tak, že se jeho každý úkon má projevat jako ztělesnění ducha a zduchovnění těla.²⁴

„Lidskou osobu můžeme definovat jako pouto, jež váže rozum a svobodnou vůli se všemi tělesnými a smyslovými schopnostmi, včetně těla.“²⁵ S člověkem nelze zacházet jako se zbožím.

Problém označovaný jako tělo a duše se týká jádrové oblasti lidského bytí. Různé prožitky, nemoci, zkušenosti, traumata či názory mohou sice člověka velmi změnit, ale stále se jedná o tutéž osobu s její nepřetržitou tělesnou kontinuitou.

1.4. Duchovní péče v nemocnicích

V české společnosti dosud neexistovala právní norma, která by působení odborníků pro duchovní péči o člověka v tuzemských nemocnicích zakotvovala. Ministerstvo zdravotnictví 13. dubna 2017 představilo metodický pokyn vymezující pojmy duchovní péče v lůžkových zdravotnických zařízeních včetně cílů a zásad této formy péče. Všechna lůžková zařízení, jejichž zřizovatelem je ministerstvo zdravotnictví, by měla mít nemocničního kaplana, který bude součástí týmu nemocnice.²⁶

Přijetí odborníků duchovní péče mezi členy multidisciplinárních týmů v nemocnicích vytvoří platformu pro posílení vědomí lékařů a medicíny jako vyvíjející se vědy v nutnosti definovat potřeby člověka v duchovní oblasti v období nemoci a stáří. Definice duchovních potřeb člověka umožní v medicíně vrátit duchovní péči do

---

²⁴ Srov. MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*, s. 113.

²⁵ Tamtéž, s. 114.

²⁶ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Metodický pokyn o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb*. Věstník MZ ČR. Dostupné z: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik-c-4-/2017_13683_3699_11.html>. Cit. 12. 10. 2017.

rukou odborníků zabývajících se spiritualitou člověka a umožní duchovním užší odbornou spolupráci se sice mladší vědou psychologie, ale v české společnosti v nemocnicích kontinuálně vnímanou.

Myslím, že v materiální společnosti, kterou dnes Česká republika je, se jedná o další krok vpřed v celistvém pohledu na člověka. Návrat k zděděným hodnotám v postkomunistické zemi dozrává. Chápání člověka v jeho bio-psycho-socio-spirituálních potřebách vnáší na fenomén „Bodies“ další úhel pohledu. Například návštěvníci výstavy v Brně se informovali na možnosti, zda je legislativně možné, aby darovali svoje zemřelé tělo pro účely výstavy.²⁷

1.5. Pietní ochrana – péče o zemřelé tělo

Česká republika má dobře vypracovaný legislativní rámec ochrany lidského těla po smrti. O povaze těla zemřelého člověka můžeme logicky hovořit až od okamžiku jeho smrti. Okamžik smrti je dlouhodobě komunikovaným tématem světové medicíny. Podle § 2 písm. a), b) Zákona o pohřbnictví pojem zemřelé lidské tělo dále terminologicky rozdělujeme na pozůstatky (do okamžiku pohřbení) a ostatky (lidské pozůstatky po pohřbení). Úpravou lidských pozůstatků se rozumí jejich úprava před pietním uložením do rakve, zejména umývání, holení, stříhání, kosmetické úpravy, oblečení do šatů nebo rubáše. Konečnou rakví pak rakev, v níž jsou lidské pozůstatky pohřbeny. Pohřbením se pak rozumí uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na veřejném nebo neveřejném pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu. Nedošlo-li tedy k pohřbení lidského těla, hovoříme o pozůstatcích. Tohoto

---

²⁷ Srov. RÁDIO ZET. *Svá těla nám nabízí i Češi*. Dostupné z: <http://www.zet.cz/tema/vystava-bodies-revealed-sva-tela-nam-nabizi-i-cesi-2923>>. Cit. 12. 10. 2017.

terminologického dělení se drží také občanský zákoník v souvislosti s pravidlem důstojného zacházení s tělem zemřelého člověka v § 92 odst. 1 a s právem na vydání ostatků v § 92 odst. 2.²⁸

Občanský zákoník považuje zemřelé lidské tělo za předmět osobnostního práva. Zdůrazňuje celistvost lidské osobnosti. Jednotlivá ustanovení nebudou aplikována pouze na integritu tělesnou, ale i na integritu duševní. Vyplývá to z důvodové zprávy, která předpokládá, že zákonná ustanovení o věcech se na zemřelé lidské tělo vůbec nepoužijí. Podle § 4 odst. 1 písm. f) Zákona o pohřbnictví s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně, způsobem nedotýkajícím se důstojnosti zemřelého, jakož i mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.

Předně se vytyčují tři hlavní pravidla spojená s ústavním principem nedotknutelnosti člověka: za prvé, zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho souhlasu; za druhé, lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu; za třetí, i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou. Současně platí, že nikdo nesmí být usmrcen ani na vlastní žádost.²⁹

Od 1. září 2017 je v České republice účinná novela Zákona o pohřbnictví 256/2001 Sb., která v § 4 odst. 1 písmeno b) stanovuje, že s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a zároveň takovým způsobem, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Z těchto důvodů je zakázáno právníckým nebo podnikajícím fyzickým osobám konzervovat, balzamovat

---

²⁸ Srov. POSPÍŠIL, Jiří. *Důvodová zpráva: Občanský zákoník*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2012. Dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

²⁹ Srov. tamtéž.

nebo vystavovat tělo zemřelého, a to i konzervované nebo balzamované, bez souhlasu zemřelé osoby.³⁰

1.6. Uchovávání mrtvých lidských těl

V této kapitole se zaměřuji na moderní metodu thanatopraktických úprav mrtvých lidských těl. Novela Zákona o pohřebnictví stanovuje minimální požadavky na řádný pohřeb včetně thanatopraktických úprav mrtvých lidských těl.

V současné době je zásadním cílem thanatopraxe, tak jak je vnímána Zákonem o pohřebnictví, zabránit rozkladu těl zemřelých (balzamace) nebo zpomalit rozklad těl (konzervace). K thanatopraxi nepochybně patří i kosmetické upravení zejména hlav a rukou těl zemřelých, též i rekonstrukce nezbytných částí těl formou nahrazení chybějících kostí, tkání apod.

Thanatopraxe byla vyvinuta v 19. století a její pomocí se konzervovala těla tak, aby zůstala uchována pro přepravu a obřady; zejména ve Francii se tato metoda rozvinula pod pojmem thanatopraxe, která se zdokonalila do dnešní podoby komplexního vnějšího i vnitřního zaopatření těl. Metoda doznala v USA po roce 1865 prudkého rozvoje a na konci 19. století a počátkem 20. století se thanatopraxe vrátila významně zpět do Evropy, kde se začalo používat pojmu balzamování (embalming). Pojem thanatopraxe (modern embalming) se dnes používá převážně v kontinentální Evropě (Francie, Německo, Španělsko, Itálie) a pojem embalming se užívá zásadně ve

---

³⁰ Srov. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Zákon o pohřebnictví*, č. 256/2001 Sb. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-256>>. Cit. 12. 10. 2017.

Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, v Irsku, USA, Kanadě, Austrálii apod.³¹

V České republice je jediné specializované centrum pro thanatopraktické ošetřování těl zemřelých a jejich balzamování v Litoměřicích, které slouží nejen k praktické činnosti, ale i pro výuku studentů balzamování z Česka a Německa.

1.7. Člověk – dárce orgánů a tkání

V následující kapitole chci přiblížit program transplantací jako již používaný model práce s tělem zemřelého, který se na mezinárodní úrovni složitě a dlouho vyvíjel a dnes splňuje všechny etické požadavky v přístupu k tělu dárce orgánů a tkání.

Dne 1. září 2002 nabyl účinnosti zákon, který poprvé v české historii samostatně a komplexně reguluje problematiku transplantace orgánů, tkání a buněk – zákon č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (Transplantační zákon). Díl 2 hlavy II části pak blíže upravuje otázku odběru od zemřelých dárců. Český zákonodárce zvolil pro odběry od zemřelých dárců princip předpokládaného souhlasu.

Důvod možnosti užít orgány a tkáně zemřelého k záchraně života či zdraví jiné osoby, tento vysoce prospěšný účel, je jediný, který je v českém právním řádu použit v kombinaci s principem předpokládaného souhlasu, pokud jde o užití těla zemřelého.

Jan Pavel II. v řeči k účastníkům *XVIII. mezinárodního kongresu Transplantační společnosti* v Římě 29. srpna 2000 uvedl: „*Transplantace jsou velkým krokem vpřed ve službě vědy člověku a nemálo lidí dnes vděčí za své životy transplantovanému*

---

³¹ Srov. THANATOPRAXE – moderní zaopatření těl zemřelých. *Pohřební ústav AURIGA® spol. s r.o.* Dostupné z: <<http://www.edb.cz/clanek-4261-thanatopraxe-moderni-zaopatreni-tel-zemrelych>>. Cit. 12. 10. 2017.

orgánu. Transplantace se postupně ukázaly jako platný prostředek k dosažení prvořadého cíle veškeré medicíny, jímž je služba lidskému životu. Právě proto jsem ve své encyklice Evangelium vitae naznačil, že jednou z cest rozvíjení autentické kultury života je darování orgánů, provedené eticky přijatelným způsobem, proto, aby šanci na zdraví, ba i život samotný, dostali nemocní, kteří někdy již jinou naději nemají.“³²

Podobně jako všechny výsledky lidského pokroku přináší i tato konkrétní oblast lékařské vědy spolu s nadějí na zdraví pro mnohé také některé problémy, jež je nutno zkoumat ve světle rozlišující antropologické a etické reflexe.

I v této oblasti medicíny musí být základním rozlišovacím kritériem obrana a podpora integrálního dobra lidské osoby v souladu s jedinečnou důstojností, která nám přísluší pro naše lidství. Z toho zjevně plyne, že každý medicínský úkon vykonaný na lidské osobě je podřízen omezením, a to nejen omezením vyplývajícím z technických možností, ale i mezím daným respektem k samotné lidské přirozenosti chápané v její plnosti. Je-li něco technicky možné, není to ještě důvod k tomu, aby to bylo morálně přípustné.

Jak poznamenal Jan Pavel II. při jiné příležitosti, každá transplantace orgánů má svůj počátek v rozhodnutí zásadního etického významu: „*nabídnout bez nároku na odměnu část vlastního těla pro zdraví a prospěch druhé osoby.*“³³

Proto musí být každý postup směřující ke komercializaci lidských orgánů nebo k tomu, aby byly pokládány za předmět směny či obchodu, považován za morálně nepřijatelný, neboť používání těla jako „věci“ porušuje důstojnost lidské osoby.³⁴

---

³² JAN PAVEL II. *O transplantacích*. Teologické texty, 2004. Dostupné z: <<http://www.teologickertexty.cz/casopis/2004-4/Jan-Pavel-II-o-transplantacich.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

³³ Srov. tamtéž.

Z prvního pravidla vychází eticky důležitý důsledek, totiž potřeba informovaného souhlasu. Lidská „autenticita“ tak rozhodného činu vyžaduje, aby jedinci byli náležitě informováni o příslušném procesu, aby byli připraveni souhlasit nebo odmítnout svobodně a s plným vědomím. Svou etickou platnost v případě nepřítomnosti souhlasu dárce má i souhlas příbuzných. Analogický souhlas má přirozeně dát i příjemce darovaných orgánů.³⁵

Z uznání jedinečné důstojnosti lidské osoby vyplývá i další základní důsledek: Životně důležité orgány, které se v těle vyskytují po jednom, lze odejmout jen po smrti, tedy z těla člověka, který je jistě mrtev. Tento požadavek je samozřejmý, jiný postup by totiž vedl k záměrnému usmrcení dárce při odběru orgánů. Zde vzniká jedna z nejdiskutovanějších otázek současné bioetiky a rovněž vážná obava obyčejných lidí. Mám na mysli problém bezpečného zjištění faktu smrti. Kdy lze osobu považovat za zcela určitě zemřelou?

V tomto ohledu je užitečné připomenout, že smrt osoby je jedinečnou událostí, spočívající v rozpadu jednotného a integrovaného celku, jímž je „já“ lidské osoby. Je výsledkem oddělení životního principu (duše) od tělesné skutečnosti osoby. Smrt osoby chápanou v tomto svém primárním významu jako událost nemůže žádná vědecká technika či empirická metoda přímo zjistit.³⁶

Přesto lidská zkušenost ukazuje, že jakmile smrt nastane, projeví se nevyhnutelně jisté biologické známky, které se medicína naučila rozeznávat s rostoucí přesností. V

---

³⁴ Srov. JAN PAVEL II. *O transplantacích*. Teologické texty, 2004. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-4/Jan-Pavel-II-o-transplantacich.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

³⁵ Srov. tamtéž.

³⁶ Srov. tamtéž.

tomto smyslu nelze kritéria používaná dnešní medicínou k spolehlivému zjištění smrti chápat jako vědecko-technické zjištění přesného okamžiku smrti osoby, ale jako vědecky bezpečné prostředky identifikace biologických známek, že osoba je skutečně mrtvá.

Jak je dobře známo, vědecké přístupy k spolehlivému zjištění smrti přesunuly v nedávné době důraz od tradičních kardio-respiračních známek k tzv. „neurologickému“ kritériu. Konkrétně jde o to, že se podle jistých, jasně stanovených parametrů, obecně zastávaných mezinárodním vědeckým společenstvím, zjišťuje úplné a nevratné zastavení veškeré mozkové aktivity (v malém mozku, velkém mozku i mozkovém kmeni). To je pak považováno za známku, že organismus jednotlivce již pozbyl své integrační schopnosti.

Ohledně parametrů užívaných dnes k spolehlivému zjištění smrti – ať „encefalických“, nebo tradičnějších kardio-respiračních – nečiní církev technická rozhodnutí. Omezuje se na svou evangelijní povinnost porovnávat data poskytovaná lékařskou vědou s křesťanským porozuměním jednotě lidské osoby a poukazovat na souhlas či možné konflikty schopné ohrozit respekt k lidské důstojnosti.³⁷

„Zde lze říci, že je-li „kritérium pro spolehlivé zjištění smrti, totiž úplné a nevratné zastavení veškeré činnosti mozku, používáno se vší přísností, nedochází, zdá se, ke konfliktu s podstatnými prvky zdravé antropologie. Proto mohou zdravotničtí pracovníci profesionálně zodpovědní za spolehlivé konstatování smrti užít toto kritérium v každém jednotlivém případě jako základ k dosažení takového stupně jistoty etického úsudku, který morální učení označuje jako „morální jistotu“. Tato morální

---

³⁷ Srov. JAN PAVEL II. *O transplantacích*. Teologické texty, 2004. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-4/Jan-Pavel-II-o-transplantacich.html>. Cit. 12. 10. 2017.

*jistota je považována za nutný a dostatečný základ pro eticky správný postup. Pouze v případě, kdy taková jistota existuje a kdy již byl dán poučený souhlas dárce či jeho zákonných zástupců, je morálně správné zahájit technické procedury nutné k odstranění orgánů pro transplantaci.*³⁸

Program transplantací pracuje s mrtvým lidským tělem nabídnutým bez nároků na odměnu pro zdraví a prospěch druhé osoby. Právě v tom spočívá ušlechtilost činu. Nejde jen o to, že se dárce vzdává něčeho, co mu patří, ale že dává část sebe samého, protože vzhledem k integritě člověka nelze lidské tělo považovat jen za souhrn tkání, orgánů a funkcí. Jedná se o osobu, která projevuje a vyjadřuje své přání pomoci druhému.

1.8. Dar zemřelého lidského těla pro vědecké účely

Česká legislativa využívá pro práci s tělem zemřelého také termín použití pro lékařskou vědu, který je velmi nekonkrétním pojmem, tzv. legislativní zkratkou, za níž se však skrývají poněkud jasnější cíle. Podle § 79 odst. 1 písmeno e) zákona o zdravotních službách, který definuje uvedené slovní spojení, je „*odběr částí lidského těla, včetně tkání a buněk za účelem jejich použití pro lékařskou vědu, výzkum nebo k výukovým účelům, a dalším účelům, stanoví-li tak jiný právní předpis*“.³⁹

To je ale možné pouze tehdy, pokud s tím zemřelý za svého života vyslovil prokazatelný písemný souhlas. V případě, že zemřelý za svého života nevyjádřil evidentně svou vůli, může prokazatelný písemný souhlas s použitím těla zemřelého

---

³⁸ JAN PAVEL II. *O transplantacích*. Teologické texty, 2004. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-4/Jan-Pavel-II-o-transplantacich.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

³⁹ Ministerstvo zdravotnictví ČR. *Zákon o zdravotních službách*, č. 372/2011. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/zakon/372/2011>>. Cit. 12. 10. 2017.

vyslovit osoba blízká zemřelému. Pokud zdravotnické zařízení vyslovení souhlasu zemřelého nezjistí nebo osoba blízká zemřelému tento souhlas nevysloví, nelze tělo zemřelého pro lékařské potřeby použít.

K dalším podmínkám pro takové použití těla zemřelého náleží jistota, že příčinou smrti není přenosná nemoc nebo že se nejedná o zemřelého ve výkonu vazby či trestu odnětí svobody a rovněž že nebude zmařen účel pitvy, a to zejména v případech, kdy vzniklo podezření, že příčinou úmrtí je trestný čin nebo sebevražda.

Všechny tyto podmínky musí být splněny. Nebude-li naplněna, byť jen jediná, není možné tělo zemřelého pro tzv. potřeby lékařské vědy použít.

Zákon o zdravotnických službách také v § 81 odst. 7 stanoví jednu důležitou normu. Říká, že použití částí těla pacienta stejně jako použití těla zemřelého nemůže být zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod pro pacienta nebo zemřelého ještě za jeho života nebo fyzických či právnických osob po jeho úmrtí. Rovněž nemůže být zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod pro zdravotnické zařízení. To nebrání poskytnutí úhrady nákladů vzniklých v souvislosti s nakládáním s odebranou částí těla nebo tělem zemřelého, tj. zejména s uchováváním, skladováním a zpracováním odebrané části těla pacienta nebo těla zemřelého.⁴⁰

Legislativní provázanost Zákona o pohřbnictví a zákonů o poskytování zdravotní péče vytváří právní jistotu pro občana České republiky o etickém a standardním zacházení s jeho tělem v extrémních životních situacích, případně po smrti. Legislativní možnost darovat své zemřelé tělo pro vědecké účely anatomickému

---

⁴⁰ Srov. POLICAR, Radek. *Bodies ve světle českého práva*. Dostupné z: <<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/monitor/2007/070924.htm>>. Cit. 12. 10. 2017.

ústavu je legislativně možná.⁴¹ Na základě darování ústav použije tělo pouze k účelům a způsobem stanoveným v darovací smlouvě.

---

⁴¹ Srov. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zákon o zdravotních službách*. č. 372/2011. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/zakon/372/2011>>. Cit. 12. 10. 2017.

2. Důvody uctívání ostatků

Názory těch, kteří výstavu v České republice vnímají pozitivně i negativně, se opírají o nesprávné chápání kultu relikvií. Druhou část práce jsem se proto rozhodla věnovat myšlenkám, které přibližují důvody vzniku uctívání ostatků.

2.1. Důvody vzniku kultu relikvií

Z pohledu 21. století nám může připadat uctívání ostatků svatých a předmětů spojených s jejich životem zvláštní a nepochopitelné. Přesto i dnes jsou lidé ochotni vynaložit nemalé množství peněz a času jen proto, aby spatřili růžový cadillac Elvise Presleyho či získali za 1,8 milionu dolarů bundu Michaela Jacksona. Sláva a popularita nás stále fascinuje a přitahuje se stejnou silou jako před tisíci lety. Zkusme si představit společnost, ve které jsou světcí v mnohém podobní moderním celebritám. V chrámech visí obrazy připomínající činy svatých, lidé kupují hagiografie a čtou si v nich, příběhy světců jsou všeobecně známé, v kalendáři se slaví jejich svátky, dětem se dávají jména oblíbených svatých.⁴²

Neudiví nás pak tolik, že v křesťanském středověku neexistovaly vzácnější předměty než relikvie. Čím populárnější světcí, tím drahocennější byla jejich těla a památky na ně. Sotva si dovedeme představit, jaké úsilí a mimořádné finanční náklady byli mocní tehdejšího světa ochotni vynaložit, aby je získali.

Ludvík IX. neváhal v roce 1239 vyplatit 135.000 livrejů byzantskému císaři Balduinovi II. za Kristovu trnovou korunu. Nechal pro ni postavit překrásnou kapli

---

⁴² Srov. SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

Sainte Chapelle na pařížském ostrově Ile de la Cité. Pro srovnání s cenou relikvie, náklady na stavbu kaple i na všechny její nádherné vitráže vyšly na 40.000 livrejů. V jednání Ludvíka IX. nehrálo ekonomické hledisko žádnou roli. Vlastnictví relikvií se považovalo za národní bohatství a jejich získání za otázku panovnickovy prestiže.⁴³

Církev v nich spatřovala viditelné potvrzení duchovní autority. Prostý lid v nich viděl konkrétní důkaz Boží přítomnosti na zemi, obdařený mimořádnou mocí činit zázraky a uzdravovat nemoci tělesné i duševní.

Sbírání a uctívání svatých relikvií je doloženo již ve 2. století a pravděpodobně se tak dělo od počátku křesťanství. Když v roce 156 ve Smyrně upálili biskupa Polykarpa, místní křesťané pak sesbírali jeho kosti, které podle jejich dopisu „mají větší cenu než ryzí zlato“. Prach ze Svatého hrobu byl zřejmě uctíván od nejranějších dob.⁴⁴

Než Milánský edikt přiznal roku 313 křesťanům náboženskou svobodu, střídala se v životě jejich komunit období klidu s krutým pronásledováním. Církev i přes ztrátu mnoha svých členů rostla, jak popsal Tertulián ve svém díle Apologetikum slovy „krev mučedníků je semenem křesťanů“. Po roce 313 se situace obrátila a z obětí pronásledované sekty se stali uctívání hrdinové. Svatý Augustin vylíčil, jaké nadšení zachvátilo obyvatele Milána po nalezení těl dvou neznámých mučedníků, Gerváce a Protáze, jejichž sláva se brzy rozšířila po celém křesťanském světě. Ještě větší senzaci

---

⁴³ Srov. SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁴⁴ Srov. tamtéž.

vzbudilo nalezení těla sv. Štěpána, prvního křesťanského mučedníka, v roce 415 v Palestině.⁴⁵

Obvykle k objevu hrobu svatých vedlo zázračné vidění nebo pokyn ve spánku. K jedinci, většinou mnichovi nebo poustevníkovi, sestoupil nebeský posel, aby jej zpravil o místě uložení světcova těla. Nezáleželo ani na tom, zda světec skutečně zemřel na daném místě, protože k rysům svatosti patřilo i posmrtné přenesení těla na jiné místo. Vliv takové události na celou křesťanskou populaci byl ohromující. Když sv. Augustín získal část těla sv. Štěpána pro svůj kostel v Hippu, vytvořil z něj významné křesťanské centrum a poutní cíl severoafrických věřících.⁴⁶

Raná církev se zpočátku snažila přenášení či dělení těl zemřelých zabránit. Podle regulí římského pohřebního práva bylo striktně zakázáno rušit klid zemřelých, byť by to znamenalo posunutí rakve o pár metrů. Ovšem těmi, kdo porušoval římské právo, byli často samotní císařové, jejichž vůli nebylo snadné oponovat. Konstantinopol, která postrádala vlastní mučedníky, se v 5. století píli císařů zaplnila dovezenými ostatky svatých.⁴⁷

Byla to doba, která zázračným nálezům posvátných relikvií velice přála. V dalších stoletích poptávka po nich ještě více vzrostla, když převládlo přesvědčení, že bez relikvie nelze náležitě vysvětit nový kostel. V roce 787 vydal druhý koncil v Nikáji výnos, podle něhož každý kostel vysvěcený bez vlastnictví relikvie musí co nejdříve nějakou relikvii získat. Přijetím křesťanské víry v severní Francii, Anglii a Německu však přibyly země bez původních mučedníků, které jejich nedostatek musely řešit

---

⁴⁵ Srov. SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁴⁶ Srov. tamtéž.

⁴⁷ Srov. tamtéž.

dovozem odjinud. Většinou je získávaly v Římě, odkud se v 8. a 9. století vyvážely svaté relikvie na sever.⁴⁸

Relikvie se získávaly darem, koupí nebo se o ně bojovalo. Kníže Břetislav I. podnikl v roce 1039 válečnou výpravu do polského Hnězdna, v němž slavnostně vyzvedl ostatky svatého Vojtěcha, které převezl na Pražský hrad. Zde později Spytihněv I. založil baziliku zasvěcenou sv. Vítu, Václavu a Vojtěchu. Když roku 1204 západní křižáci dobyli Konstantinopol, okamžitě vyplenili fantastickou sbírku relikvií v místních kostelích a bohatství Byzance se rozptýlilo po celé Evropě. Svůj čin omlouvali tím, že kdyby svatý nechtěl opustit svou dosavadní svatyni, nedovolil by přenesení svého těla na jiné místo. A pokud přenesení umožnil, ukazuje to na jeho souhlas, protože se mu zde nedostávalo patřičné úcty.⁴⁹

Shromažďování ostatků mučedníků a památek na ně z doby pronásledování křesťanské víry přimělo některé křesťany k odsouzení podobného počínání jako pohanství. Svatý Jeroným v odpovědi na kritiku ospravedlnil uctívání ostatků, podle jeho názoru se kult svatých nevztahuje na samotné fyzické pozůstatky, ale je výrazem úcty k svatým mužům a ženám, jejichž životy slouží jako vzor.⁵⁰

Lidová zbožnost se však nespokojila se svatými jako s ideálem křesťanského života. Kult svatých ve všech podobách se stal osou středověkého náboženského cítění. Prostým lidem daleko více imponovaly proslavené případy zázračných uzdravení, kdy léčba spočívala v dotyku nemocného s tělem, hrobem, či dokonce pouze s osobními předměty svatých, a proto k místům, kde byly uchovávány, putovaly

---

⁴⁸ Srov. SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁴⁹ Srov. tamtéž.

⁵⁰ Srov. tamtéž.

zástupy lidí. Jejich význam a hodnotu pro tehdejší svět dokládá benediktinský mnich a historik Eadmer (1060–1124), který poznamenal, že Angličané pokládají relikvie za nejvzácnější poklad na světě.⁵¹

Křesťanství je náboženství „vtělení“, to znamená, že světec není jen nositel ideje, ale „bytost z masa a kostí“. Relikvie představují historický doklad doby středověku a baroka, kdy křesťané touto formou chtěli jednak uctít osobnost světce nebo (v případě barokních kostnic aj.) připomenout pomíjivost života a jasně poukázat k starosti o věčnost. Vše je třeba posuzovat vzhledem ke kulturnímu a dobovému kontextu.⁵²

Ve vazbě, kterou účastníci výstavy argumentují kvalitou výstavy srovnáním s relikviemi, zmíněný kontext schází. Úmysl výstavy „Bodies“ nemůžeme vůbec spojovat s kultem relikvií. Velmi důležitou součástí kultu relikvií byla a je víra věřících lidí, že tyto lidské ostatky nebo předměty v sobě mají sílu, protože patřily člověku, který stále žije v Boží blízkosti. Díky tomuto blízkému vztahu s Bohem se tak může za nás žijící na světě přimlouvát.

---

⁵¹ Srov. SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁵² Srov. HALÍK, Tomáš. *Rozhovor nejen o výstavě mrtvých těl v pražské Lucerně*. Dostupné z: <<http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/text/clanek/112/>>. Cit. 12. 10. 2017.

3. Tajemství života a proces smrti

Výstava „Bodies“ návštěvníkům připomíná jejich smrtelnost a ambivalentně vyzdvihuje krásu lidského těla.

Život člověka je dynamickým hledáním cesty, která unese otevřené otázky a paradoxy života, umění žít s tajemstvím. Jak vypadá okamžik, v němž člověk pochopí, co je život? Je to okamžik lásky, který se pro něj současně stává okamžikem pravdy, odhalením života. Rodí se z požadavku, který klade „ty“ na úroveň „já“ a obráceně. Aby člověk objevil život, potřebuje překročit své „já“, odložit své „já“. A to dokáže jen tak, když poodstoupí od sebe a nechá své „já“ padnout. Je-li tajemství života identické s tajemstvím lásky, pak je vázáno na proces smrti.⁵³

Jednoduše a přesně popisuje složitost a provázanost člověka ve vztazích český řeckokatolický kněz a psychiatr Max Kašparů:

„Ano, to je klíč. Člověk musí mít v první rovině vztah sám k sobě, a to lidé nemají. Nerozumí sami sobě, mají komplexy, přitom je mít nemusí, mají špatné pojetí své osoby, osobnosti, svého vnitřního světa. Druhá rovina je vztah já a ty, to jsou ty mezilidské vztahy. A pak, pokud je člověk věřící, je to třetí rovina, vztah já a Bůh. Je třeba, aby všechny roviny byly zdravé. Lidé si často namlouvají, že mají dobrý vztah k druhým, ale ne k sobě. To nejde. Jestliže je pod mou hrudní kostí bitevní pole, nemůžu solidně vycházet s druhými, protože čeho je srdce plné, tím ústa přetékají, říká Nový zákon. A stejně je to i v té rovině spirituální. Vždy je nutno začínat u základu. Člověk

---

⁵³ Srov. BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*, s. 65.

*musí stát nohama na zemi a řešit to přirozené. Jak říkal svatý Tomáš Akvinský, milost předpokládá přirozenost.*⁵⁴

Zásadní v životě člověka je také uvědomění si spirituálních hodnot, které jsou obtížně sdělitelné a druhému do značné míry nepřístupné (hloubka bytí a životní jistoty), které člověk během života hledá a opírá se o ně. Tyto hodnoty mají tendenci přesahovat vše, co běžný lidský život obsahuje. Proto jsou mnohdy nazývány hodnotami transcendentními. Pro někoho jsou tyto hlubiny spíš „něčím“ (hlubiny duše, osud apod.), pro jiného jsou místem setkání s „někým“ (s tím, koho tuší, ale neumí ho nazvat; s nejhlubším tajemstvím; s Bohem). Zcela obecnou spirituální hodnotou, která otevírá cestu k hodnotám dalším, je skutečná láska, ve které člověk vychází sám ze sebe za hranice svého egoismu a nezištně se otevírá a dává druhým.⁵⁵

Otevřenost ve vztazích předpokládá tajemství lásky. Pro osvětlení nevysvětlitelného použiji slova kardinála Meisnera:

Člověk, jednota duše a těla. Centrum řízení duše „srdce“, centrum řízení těla mozek. Sama srozumitelnost v hlavě nestačí. „*Musí být jasno i v srdci.*“⁵⁶ Je zapotřebí znovu dospět k jednotě hlavy a „srdce“, víry a vědění. Vědomosti a víra přece nejsou protiklady, nýbrž jen dvě různé formy lidského poznání. Ve vědění jde vždycky o věcné znalosti (nebo zcela všeobecně o poznání věcí), zatímco ve víře jde vždy o poznání osoby. „*Osoba je bytím, ke kterému existuje jen jeden přístup, jen jedny*

---

⁵⁴ KAŠPARŮ, Max. *Základní problémy lidské psyché pramení ze vztahů*. ČT24: Česká televize, 2012. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1185803-mladi-lide-trpi-podvyzivou-lasky-rika-jaroslav-m-kasparu>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁵⁵ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Péče o existenciální a spirituální potřeby pacienta*. Dostupné z: <<http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Pece-o-existencialni-a-spiritualni-potreby-pacienta-Ales-Opatrny.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁵⁶ Srov. MEISNER, Joachim. *Dívat se srdcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 29.

dveře. Ty se dají otevřít pouze zevnitř, nikoli vylomit zvenčí. Jestliže chci poznat nějakou osobu, musím vyslat nejprve své srdce. Tím musím zaklepat. Jestliže dostatečně dlouho klepu na dveře svým srdcem (to znamená, bezvýhradně nasazuji svou důvěru), dveře se otevřou. Teprve pak pozvu svůj rozum. Láska nečiní člověka slepým, nýbrž vidoucím. Kdo nasazuje srdce a rozum, ten poznává, co se skrývá za dveřmi a kým dotýčný je. To vyžaduje celého člověka, a proto je to velmi namáhavé.“⁵⁷

Toto vše má vliv na vztah člověka k sobě samému a ke skutečnosti vůbec. „Skutečnost proměny lidské existence v procesu smrti je specifikum křesťanského pohledu na budoucnost. Většina lidí nepočítá s nadějí po smrti. Rostoucí význam otázky eutanazie spočívá v tom, že smrti jakožto fenoménu namířenému proti mně se má zabránit a má se nahradit technickou smrtí, kterou já sám zemřít nemusím. K tajemství života patří přirozený konec. Tím je vědomé projití posledním procesem smrti. Člověk na konci svého přirozeného života chce zemřít.“⁵⁸

Nemoc a smrt se staly speciálními technickými problémy, které se řeší odpovídajícím způsobem v zařízeních k tomu určených. Proto jsou tyto základní lidské fenomény nejen ve vědomí, ale i sociologicky a strukturálně marginalizovány.⁵⁹ V případě fenoménu „Bodies“ schází uvědomění smrti jako okamžiku ztráty života lidské osoby mezi námi. V mluvě platné legislativy daru mrtvého lidského těla. Toto vědomí v české společnosti je a není jenom v platné legislativě. Schopnost žít a přežít si společnost nese v odhodlání podpořit fenomén „Bodies“ i za cenu nedodržování

---

⁵⁷ MEISNER, Joachim. *Dívat se srdcem*, s. 30.

⁵⁸ BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*, s. 50.

⁵⁹ Srov. tamtéž.

zákonů a často i bourání předsudků sousedů a kolegů na pracovišti. Samozřejmě, že v rozhodování sehrál důležitou úlohu komerční zájem a propaganda, která způsobila v předmětné otázce rozdělení společnosti. Avšak zdravé napětí provází život. Metoda plastinace je revolučním posunem vpřed v pohledu na krásu lidského těla. Její zasazení do interkulturního povědomí národů a její legitimita je běh, z pohledu dnešní generace, na dlouhou trať. Z pohledu dějin se jedná o jeden malý průnik do hloubky bytí člověka podle dobových možností.

4. Akademická anatomie versus „Bodies“

Anatomové se snaží humanizovat anatomii a studium lidského těla. Toto se objevuje opakovaně v diskusích o tom, jak by studenti (a zejména studenti medicíny) měli přistupovat k procesu pitvy, založenému na vděčnosti za dar lidského těla a pochopení rodinných vztahů dárců. Z hlediska zachování částí těla po smrti nám anatomie připomíná, že fyzické tělo člověka je plně součástí vztahů, tedy lásky, kterou má rodič vůči svému dítěti nebo manželka vůči manželovi. V těchto diskusích se spojuje zemřelé tělo s osobou, což vede k názoru, že je třeba věnovat pozornost tomu, aby se vědecká medicína neoddělovala od myšlenek a reakcí pacientů a laické veřejnosti.⁶⁰

Transformace zemřelých těl do plastifikovaných prezentací živých lidí lze považovat za ohromující technologický úspěch nebo za znepokojující příklad vědeckého a kulturního redukcionismu. Vyvolává prvky obou. Transformace vytvářená v procesu plastinace vychází z práce těch, kteří prováděli plastinaci, kteří se uvádějí jako tvůrci konečného produktu. To není moderní anatomie, která postupuje humanistickým směrem prostřednictvím řady pedagogických a etických trendů.⁶¹

---

⁶⁰ Srov. JONES, David Gareth. *Veřejné zobrazení plastinátů, jako výzva k bezúhonnosti anatomie*. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/10.1002/ca.22647/full>. Cit. 12. 10. 2017.

⁶¹ Srov. tamtéž.

Jako příliš silné vyjádření se může jevit charakteristika veřejných výstav jako moderních přestupků etiky anatomie. Je to veřejná tvář toho, co někteří vnímají jako anatomii.⁶²

Nicméně „Bodies“ se distancuje od lidí, kteří byli plastinováni, čímž jejich tělo činí předmětem. Může se zdát, že jde o podobnost s anonymizací těl, touhou zacházet s těly jako prvními pacienty a učiteli, jedná se však o odklon od humanizovaného étosu anatomie, který si klade za cíl propojit zemřelé s jejich živými příbuznými. Ve světle těchto trendů je třeba se ptát, zda „Bodies“ představují zastaralý pohled na tělo tím, že ho odkloní z klinické a relační základny.⁶³

To, co může být užitečným zdrojem informací pro lékaře, může být interpretováno jako porušení důstojnosti nedávno zesnulého. Základní tezí „Bodies“ je, že *„vzdvihuje tělesné aspekty člověka a zachází s nimi pouze pomocně, jako se zdrojem příjmu nebo společenské úcty“*.⁶⁴

Kritiky zpochybňují technickou dokonalost disekcí a zobrazené anatomické komplikace; to je anatomie ve své klasické podobě. Ale této dokonalosti bylo dosaženo na úkor lidské tváře anatomie a lidí, jejichž pozůstatky lidského těla umožňují získávat znalosti.⁶⁵

Základem jakéhokoli přehodnocení je pohled na anatomii jako na multidisciplinární vědu s etickými a kulturními aspekty. V tomto ohledu se

---

⁶² Srov. JONES, David Gareth. *Veřejné zobrazení plastinátů, jako výzva k bezúhonnosti anatomie*. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/10.1002/ca.22647/full>. Cit. 12. 10. 2017.

⁶³ Srov. tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Srov. tamtéž.

akademická anatomie odchyluje od anatomie viděné nějakou veřejnou výstavou rozřezaných plastinovaných těl.

Tento typ fasádní anatomie rozhodně přitahuje veřejnost, ale současně nás přivádí tváří v tvář k radikálně inovativnímu způsobu využívání zemřelých těl.⁶⁶

Toto téma by proto mělo motivovat anatomy k dialogu a k aktivnímu definování toho, jaká jsou přijatelná použití lidské disekce a plastinování a jaká už nejsou. Výsledky následně mohou ovlivnit společnost v diskusi o účelu, k němuž jsou tyto metody prováděny.⁶⁷

Je sice pravda, že zobrazování detailních průřezů orgánů, svalů, kostí a cév může mít vzdělávací účel. Lze tak prokázat účinky určitých onemocnění, například poukázáním na vliv kouření při vzniku určitých onemocnění plic. Stavění zemřelých těl do známých póz, do kterých jsou modelovány, zdá se být však spíše pro zábavu než pro vzdělávací účely.⁶⁸

Česká anatomická společnost vydala ke čtyřem výstavám (k výstavě *Bodies Revealed* v roce 2009 v Brně jsem stanovisko nenalezla) jednoznačná a velmi zamítavá stanoviska, která uvádím v přílohách. Její argumentace z pohledu etiky je vázáná na nelegální původ lidských těl. Jedná se o vážný důvod v interkulturním povědomí národů a vytváření sounáležitosti lidství, který z pohledu dobového kontextu v České republice vyřešila novela zákona o pohřebnictví v roce 2017.

---

⁶⁶ Srov. IRAS, Mauro. *Plastinace: etické a medicínsko – právní úvahy*. Dostupné z: <<https://www-degruyter-com.ezproxy.is.cuni.cz/view/j/med.2016.11.issue-1/med-2016-0095/med-2016-0095.xml>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁶⁷ Srov. tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

5. Sonda do myšlení české společnosti

5.1. Komerční zájem a reklamní propaganda

V médiích, a nejen v nich, zazněl na výstavu nespočet názorů. V České republice se k ní vyjádřili přední čeští odborníci z řad lékařů, teologů, novinářů, teoretiků umění a jejich názory byly převážně odmítavé. Média výstavu bulvarizovala.

Výstava se tak chtě nechtě dostala do povědomí veřejnosti, která tak nedostala možnost svobodně se rozhodnout, zda exponáty chce, či nechce vidět, a byla postavena tváří v tvář článkům a bohaté fotodokumentaci zemřelých těl prostřednictvím tištěných médií, televize a internetu.

Jistě posloužil také paradox negativní reklamy, která zvýšila návštěvnost výstavy. Zafungovala touha líbit se lidem a získávat si je – to je umění, kterému komerce naslouchá – umění prodat se. Níže uvádím dostupné citace z webových stránek těch, kteří na výstavu lákali.

„Dvacítka celotělových a dalších 300 exponátů pocházejících ze skutečných lidských těl. Až z nevadského Las Vegas přijede do České republiky velkolepá edukativní výstava Body The Exhibition, která návštěvníkům představuje jedinečným způsobem fungování lidského organismu. Výstava Body The Exhibition přibližuje neobvyklým způsobem fungování lidského organismu. Návštěvník může exponáty, které byly vytvořeny ze skutečných lidských těl, pozorovat v různých pozicích a z nejrůznějších úhlů. Nebude mezi nimi chybět třeba kompletní kůže z celého člověka, kosterní systém, svalstvo, pohlavní orgány či nervový systém, v rámci něhož si budou moci zájemci prohlédnout také mnoho detailů mozku. Expozice nabídne rovněž vývoj

lidského plodu či porovnání nemocných a zdravých orgánů. K dispozici bude i ukázka ledviny s ledvinovými kameny či jater napadených rakovinou.“⁶⁹ Uvedená informace se nachází na stránkách poskytujících informace o kranio-sakrální terapii a biodynamice, která se zaměřuje na dokonalou rovnováhu mezi tělem, myslí a duchem. Metoda se prezentuje jako způsob nalezení cesty k rovnováze – tedy zpět ke zdraví člověka. Právě k tomu je v naprostém kontrastu vybidnutí čtenářů k návštěvě výstavy „Bodies“ a forma její prezentace na webových stránkách. Neumím si představit, jak může pohled na zemřelá lidská těla stažená z kůže přispět k nabytí dokonalé rovnováhy člověka. Můžeme si na tomto místě položit otázku, zda odborník, který s takovou kontroverzí pracuje, může svým klientům nabídnout to, co inzeruje.

„Body The Exhibition je výstava, která změní váš život. Výstava je tou nejlepší učebnicí anatomie všech dob. Díky odbornému výkladu mediků se dozvíte, jak lidské tělo funguje i co ho ohrožuje. A medicí vás také na trenažerech naučí základům první pomoci.“⁷⁰ Jedná se o rozhlasový pořad odvysílaný v roce 2017. Podařilo se redaktorovi vyslovit proroctví o „nejlepší učebnicí anatomie všech dob“?⁷¹

„Jedinečná výstava, která dokáže šokovat, představuje návštěvníkům jedinečným způsobem, jak funguje lidský organismus. Na výstavě bude k vidění kůže z celého těla, kosterní systém, svalstvo člověka či nervový systém. Expozice také nabídne porovnání

---

⁶⁹ KRÁLOVÁ, Tereza. *Body The Exhibition* [online]. Dostupné z: <<http://www.terezakralova.cz/kraniosakralni-terapie/kurzy-a-seminare/92098-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷⁰ RADIO 1. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.radio1.cz/clanek/souteze/6840-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷¹ SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex*. Dostupné z: <<http://syndikat-novinaru-cr-z-s.webnode.cz/etika/kodex/>>. Cit. 12. 10. 2017.

*zdravých a nemocných orgánů. Můžete také vidět, jak vypadá například poškození lidského těla následkem přejídání či kouření. Výstava pochází z dílny amerických producentů, kteří ji do Prahy přestěhovali z Las Vegas. Všechny exponáty pochází od dobrovolných dárců, tedy ze skutečných lidí.*⁷² Informační a metodický portál IZDRAVI.INFO se zaměřuje na informování škol a rodin, jak chránit a podporovat tělesný, duševní, rozumový, citový a mravní vývoj dětí a mládeže a vést je k přijetí takového životního stylu, který by byl základem zdravého a hodnotného života v dospělosti. Česká anatomická společnost ve všech svých vyjádřeních uvádí nejasný původ těl pro přípravu exponátů. Odkud čerpá metodický portál informaci, že všechny exponáty pochází od dobrovolných dárců?

*„Jak na výstavu reagují návštěvníci? Jsou lidé nadšení, zklamaní, dávají najevo nějaké emoce? Jen za první víkend výstavu navštívilo několik tisíc lidí. Výstava určitě emoce přináší, ale především pozitivní. Lidé jsou nadšení z toho, že vidí orgány a všechny struktury lidského těla. Také je tam možné spatřit mnoho patologických exponátů, jako zakouřené plíce nebo játra postižená cirhózou. Díky tomu se často lidé zamyslí nad svým zdravím a uvažují, zda by neměli změnit své chování, aby například k takovým játrům nedospěli.*⁷³ V rozhlasovém studiu tvrdil odborný garant výstavy „Bodies“ v roce 2014 lékař Anatomického ústavu 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze MUDr. Radovan Hudák, že výstava vyvolává u návštěvníků především pozitivní emoce. Zajímavé je, že výstava v roce 2017 již odborného garanta z řad lékařů neměla.

---

⁷² IZDRAVI.INFO. *Pozvánka na výstavu – Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://izdravi.info/9-bezkategorie/388-pozvanka-na-vystavu-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷³ RÁDIO ZET. *Svá těla nám nabízí i Češi*. Dostupné z: <<http://www.zet.cz/tema/vystava-bodies-revealed-sva-tela-nam-nabizi-i-cesi-2923>>. Cit. 12. 10. 2017.

„Setkali jste se i s reakcí opačného typu, kdy byl někdo z výstavy rozčarovaný, znechucený? Měl někdo problém s etikou? Takoví lidé na výstavu většinou ani nepřijdou. Lidé, kterým tato výstava nějakým způsobem vadí, určitě jsou, ale ti se většinou vyjadřují mimo výstavu a sami nevědí, o čem přesně je. Osobně jsem se tedy s takovou reakcí ještě neseťkal.“⁷⁴ V již zmiňovaném rozhlasovém vysílání se MUDr. Radovan Hudák vyjádřil, že ti lidé, kteří mají s výstavou nějaký problém, na ni nejdu, dokonce nevědí, o čem je. Já jsem také na výstavě nebyla. Důvodem však v mém případě byl důraz na nejasný původ těl a podporovat takovou akci jsem vnímala jako nesprávné.

„Když jsem byl mladý anatom, dal mi jeden můj dnes již nežijící učitel životní radu: Kolego, za vším musíte vidět korunu. Nemýlil se.“⁷⁵ Pan profesor Pafko pod čarou dodává: „Jako bývalý anatom a člověk, který se již čtyřicet let žíví chirurgií, mohu potvrdit, že barvy preparátů, které jsem viděl v televizi, nejsou věrné. Ale lépe se prodávají.“ Klam reklamy metodě plastinace v tomto případě jistě nepomohl.

5.2. Představení názorů, které výstavu vnímají pozitivně

Analýza názorů, které „Bodies“ vnímají pozitivně. Níže cituji názory dostupné na webových stránkách českých škol, blogů, institucí atd. Jedná se o vzorek toho, co jsem mohla pro potřeby své práce použít, protože mnohé z uveřejněného na internetu nelze použít. Pozitivní vnímání výstavy na internetu převažuje.

---

⁷⁴ RÁDIO ZET. *Svá těla nám nabízí i Češi*. Dostupné z: <<http://www.zet.cz/tema/vystava-bodies-revealed-sva-tela-nam-nabizi-i-cesi-2923>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷⁵ PAFKO, Pavel. *Mrtvolý jsou proti*. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pafko-k-telum-v-lucerne-mrtvolý-je-sou-proti-f2i-/domaci.aspx?c=A070511_091507_nazory_ton>. Cit. 12. 10. 2017.

„Společně jsme navštívili výstavu *Body The Exhibition*. Zkušený medik nás provedl a představil nám exponáty. Něco jsme znali, spoustu jsme se dozvěděli a ledacos nás překvapilo. Nakonec jsme se naučili resuscitovat a dojmy vzájemně sdíleli na dlouhé procházce.“⁷⁶

„Nejvíce nás však zaujala dvojice představitelů jedné osoby, kdy jsme na jedné z nich mohli vidět její kosti a na druhé svalstvo.“⁷⁷

„Každé skupině byl přidělen erudovaný medik, který podal odborný výklad k morfologii, anatomii i fyziologii prohlížených exponátů. Pozorovali jsme lidská embrya v jednotlivých fázích nitroděložního vývoje, souhru svalů při pohybu, tenké řezy tělem, které ukazují, jak funguje například magnetická rezonance nebo počítačová tomografie. Cílem výstavy byla rovněž prevence proti civilizačním chorobám. Pohled na zakouřené plíce, játra postižená cirhózou nebo obezitou poškozený kardiovaskulární systém byl pro mnohé žáky alarmující. Během 90minutové komentované prohlídky jsme se dozvěděli spoustu cenných a užitečných informací o principech fungování našeho těla, do detailu viděli jednotlivé orgánové soustavy a měli tak možnost pochopit tu krásnou, dokonale pracující lidskou továrnu.“⁷⁸

„Viděly jsme exponáty, které byly vytvořeny ze skutečných lidských těl a pozorovaly jsme je v různých pozicích a z nejrůznějších úhlů. Nechyběla třeba kompletní kůže z celého člověka, kosterní systém, svalstvo, pohlavní orgány či nervový systém. Také byla možnost porovnání nemocných a zdravých orgánů, ukázka ledviny s ledvinovými

---

⁷⁶ ZÁKLADNÍ ŠKOLA S ROZŠÍŘENOU VÝUKOU JAZYKŮ. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zsjeremenkova.cz/7-b/>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷⁷ GYMNÁZIUM DR. ANTONA RANDY. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.sportgym.cz/novinky/869-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁷⁸ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A GYMNÁZIUM VÍTKOV. *Edukativní výstava Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zsgvitkov.cz/gymnazium/?p=2656>>. Cit. 12. 10. 2017.

*kameny či jater napadených rakovinou. Výstava byla velmi zajímavá a sklídila velký úspěch.*⁷⁹

*„Nejvíce mě zaujalo to, jak doopravdy vypadá lidské tělo. Z hodin přírodopisu ze základní školy jsem sice měla nějakou představu, ovšem zřejmě mylnou. Skutečnost se od ní totiž velmi lišila. Teprve po návštěvě této výstavy jsem si plně uvědomila lehkou zranitelnost a pomíjivost lidského života. Velmi mě mrzelo, že se na výstavě nesmělo fotit.*⁸⁰

*„K mému zklamání nebyla výstava tak šokující, jak se všude psalo. Některé části těl byly uměle dobarvené (například krevní oběh), a tím pro mě ztrácely autentičnost. Znovu bych se na výstavu nevydal, i když vím, že je teď ještě jednou tak velká. Na druhou stranu by mě zajímalo, jestli vedle plic napadených rakovinou bude zase plná přepravka obalů od cigaret.*⁸¹

*„Jsou dvě věci, které mě na výstavě překvapily. Jako první se mi vybaví postava člověka, která byla „rozřezaná“ na plátky, a byly vidět veškeré detaily. A pak také stadia plodu miminka od prvního okamžiku početí až do úplného vyvinutí. Na výstavu se určitě chystám znovu, a to proto, že na té minulé jsem byla již před nějakou dobou a nepamatuji si vše, co bych chtěla.*⁸²

---

⁷⁹ STŘEDNÍ ŠKOLA ŘEMESEL A ZÁKLADNÍ ŠKOLA HOŘICE. *Exkurze – Body The Exhibition* Dostupné z: <<http://www.ouhorice.cz/article/exkurze-body-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁸⁰ GENERACE 20. *Jak vzpomínáte na výstavu Bodies...The Exhibition?* Dostupné z: <<https://www.generace20.cz/kultura/anketa-jak-vzpominate-na-vystavu-bodies-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² GENERACE 20. *Jak vzpomínáte na výstavu Bodies...The Exhibition?* Dostupné z: <<https://www.generace20.cz/kultura/anketa-jak-vzpominate-na-vystavu-bodies-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

„Žáci si detailně prohlédli kosterní soustavu, svaly, nervovou soustavu, trávicí, dýchací, reprodukční a oběhový systém. Zároveň měli možnost nakouknout pod pokličku vývoje lidského plodu, kterému byla věnována zvláštní galerie. A nejen to. Pro silnější nátury pak byla jedna z částí expozice věnována i onemocněním, které patří do nepříliš veselé části života nemocných pacientů. Exponáty lidských těl byly vystaveny v různých pozicích, aby všem návštěvníkům přiblížily, co se v lidském těle děje při běžném pohybu, odpočinku či sportu. Na samém konci výstavy si pak žáci mohli pod odborným vedením vyzkoušet na figurínách základy první pomoci. Co závěrem dodat? Výstava *Body The Exhibition* patří mezi světové unikáty, a pokud je někdo z vás jen nepatrně malým příznivcem anatomie lidského těla, myslím, že bude z edukativní výstavy doslova nadšen. Alespoň naši žáci to o sobě mohou tvrdit.“⁸³

„Jednalo se o mimořádný zážitek. Výstava nás provedla nevšedním pohledem na lidské tělo. Exponáty byly neuvěřitelným způsobem zpracovány tak, aby návštěvník byl seznámen s člověkem od paty až po hlavu s tím, co naše tělo ukrývá pod svou kůží. Jako průvodce jsme měli medika, který nás seznamoval s věcmi, o kterých ani nevíme. Věnoval se nám neuvěřitelné 2 a půl hodiny. Byl vstřícný a na otázky našich dětí odpovídal s úsměvem a vytrvalem. Exponáty jsou v různých pozicích, abychom věděli, jak naše tělo reaguje při chůzi, sportu a ostatních pozicích. Viděli jsme oběhový systém, kosterní systém, reprodukční orgány, dýchací orgány. Nejvíce nás zaujal vývoj plodu. Byť jsme se s kolegyněmi obávaly této expozice z hlediska estetického a nějakého vnitřního pocitu, že se jedná o skutečné lidi, kteří zemřeli a po smrti dali souhlas se zpracováním svých těl k lékařským účelům, tak při vstupu na výstavu to z

---

⁸³ ZÁKLADNÍ ŠKOLA DUBÍ 1. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <http://www.zsdubi1.cz/novinka-body-the-exhibition>. Cit. 12. 10. 2017.

*nás opadlo, a i když všichni s úctou k této výstavě přistupujeme, je to prvotřídně zpracovaná výstava.*⁸⁴

*„Výstavou nás provázeli studenti lékařských fakult, kteří nám poskytli spoustu zajímavých informací týkajících se tajů lidského těla. Měli jsme jedinečnou možnost prohlédnout si reálná lidská těla a jejich orgány, jako například vypreparované srdce, plíce, mozek apod. Kromě orgánů výstava poskytovala také náhled na naši nervovou či oběhovou soustavu. Většinu exponátů tvořila těla dospělých lidí, avšak nacházela se zde i sekce, ve které jsme se mohli podívat na vývoj lidského embrya, včetně abnormalit vznikajících během vývoje. Výstava zahrnovala také orgány postižené různými nemocemi, jako například rakovinou, kterou jsme si mohli v poslední části výstavy i osahat. Na závěr nám náš provázející medik zopakoval pravidla první pomoci a měli jsme možnost si ji i pod dohledem vyzkoušet. Z exhibice jsme si odvezli mnoho zajímavých informací a poznatků, jež nám určitě dobře poslouží v našem budoucím studiu.*⁸⁵

„Detailní průřezy těl a orgánů nebo odlitky částí soustav byly opravdu fascinující. Měli jsme možnost pozorovat třeba plíce kuřáka a porovnat je s plícemi zdravými. Také zde byly k vidění orgány napadené rakovinou, svalová soustava, dýchací soustava i trávicí soustava. Dalšími ohromujícími exponáty byly odlitky cévní soustavy od hlavy až k patě – například srdce, obličej nebo varlete. Výstava byla založena na opravdu realistickém podání. Někdy na nás živě vypadající exponáty působily velice silným dojmem. Navzdory nejrůznějším exponátům, které mnohdy

---

⁸⁴ DĚTSKÝ DOMOV A ŠKOLNÍ JÍDELNA, KRALUPY NAD VLTAVOU. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://ddkralupy.cz/body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁸⁵ GYMNÁZIUM JANA PALACHA. *Human Body Exhibition* [online]. Dostupné z: <<https://www.gjp-me.cz/news/1140/30/Human-Body-Exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

nebylo nejlhčí pozorovat (embrya, vývin dítěte, rozštěp páteře dítěte), se všem studentům výstava velice líbila a vřele ji všem doporučují.“⁸⁶

„Na výstavě jsme viděli úplně všechno, orgány, svaly, kosti, kůži, nervy, cévy atd. Bylo to neskutečný, byli jsme ohromení. Měli jsme mnoho otázek, který nám zodpověděla buďto paní učitelka, nebo průvodci v jednotlivých místnostech. Bylo to také i velmi smutné, protože vždy to, co jsme viděli, patřilo člověku, který měl rodinu, city, přátele, svůj život, který něčím skončil. Z výstavy jsme si odnesli plno vědomostí a už si dokážeme představit, jak to skutečně vypadá v našem těle a jakou to má velikost.“⁸⁷

Paradoxně ten, kdo měl propagovat tuto výstavu, vyjadřuje ambivalentní dojmy.

„Mám z toho zvláštní pocit. Na chvíli mi to vždycky nedojde, ale my si tady opravdu ukazujeme pravé části těla, smějeme se nad nimi, rozebíráme je a po chvíli nám dojde, že jsou to opravdoví lidé, svlečení z kůže. Úplně mě popadne zimnice, husí kůže a je mi z toho vlastně divně a zle. Takže ono je to na jednu stranu edukativní, naučné a poučné, ale když vám pak po chvílce dojde, že jsou to mrtví lidi, tak je to zvláštní pocit.“⁸⁸

Z názorů účastníků výstavy je vidět proces transformace mentality a hodnotové orientace české společnosti. Nadšeně o ní mluví převážně mladá generace na

---

⁸⁶ GYMNÁZIUM, CHOMUTOV. *Gymnázium na Body the exhibition*. Dostupné z: <<http://www.gymcv.cz/index.php/stalo-se/401-gymnazium-na-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁸⁷ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA HORA SVATÉ KATEŘINY. *The Human Body Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zskaterina.cz/cz/aktuality/the-human-body-exhibition-8-tr/>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁸⁸ GRÁNSKÝ, David. *Chtěl jsem být veterinářem: Body The Exhibiton*. Dostupné z: <<http://krasna.nova.cz/clanek/showbiz/david-gransky-chtel-jsem-byt-veterinarem-rozhovor.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

stránkách škol. Výstav se zúčastnili v doprovodu svých vyučujících. Nová metoda plastinace vyvolává nadšení z perfektně vypracovaných lidských těl. Vážným nedostatkem je, že si mladí lidé neprožili smutek ze ztráty blízké osoby. Doplnění příběhů lidí – dárců, by mohlo splňovat etický nárok celistvého pohledu na člověka. Problémem však zůstává anonymita dárců, která je v interkulturním povědomí v mnohých zemích ústředním tématem praxe. Doporučení světových autorit jsou v obhajování této praxe, i když neposkytují žádné odůvodnění. V náboženských kulturách, mezi které Česká republika patří, je rodina nedílnou součástí étosu darování.

5.3. Představení názorů, které výstavu vnímají negativně

Analýza názorů, které vnímají výstavu negativně. Níže cituji názory dostupné na webových stránkách českých škol, blogů, institucí atd. Negativně se k výstavě plastinovaných těl vyjadřují ti, kteří ze svého uhlu pohledu vidí v kultuře smrti zánik života.

„Prach jsi a v prach se obrátíš.“ Zdánlivou útěchou přitom může být, že ochrana důstojnosti trvá nezávisle na využití ostatků, ať již soukromém nebo veřejném. Přivlastníme si vás tak nějak ve vsí počestnosti. Stejně jako se vyvíjí morálka, mění se i náhled na to, co si představujeme pod ochranou důstojnosti. Výstava budiž důkazem této skutečnosti. Snad proto nebude působit příliš zpátečnický přání, aby vývoj morálky přál i do budoucna spíše prachu než nechtěné záři reflektorů, a zákonodárce subjektům práva rozhodování umožňoval, nikoliv jej do něj nutil.“⁸⁹

„Je to senzace. Vlastně dokonce ti organizátoři si i vybrali dobu, kdy tam probíhá Matějská pouť, takže se domnívám, že vlastně je to skutečně něco jako, že půjdeme na lochnesku, svezeme se na autodromu a koukneme se na mrtvá těla. Je to prostě určitá ukázka, a to je právě také to, co mně tam vadí. Pokud by to nebyla ta skutečná reálná těla, tak by na takovou výstavu nikdo nešel, pokud by ta těla byla vytisknutá na 3D tiskárně, tak by se tam nikdo podívat nešel. Ale protože to jsou vlastně skutečná reálná těla, tak to budí tu senzaci.“⁹⁰

---

⁸⁹ PASSER, Jan M. *Prach jsi a v prach se obrátíš*. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/07/prach-jsi.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹⁰ ČIŽINSKÝ, Jan. *I podle ministerstva máme povinnost těla z výstavy pohřbit*. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/i-podle-ministerstva-mame-povinnost-tela-z-vystavy-pohrbt-porusil-bych-zakon_1706031100_bar>. Cit. 12. 10. 2017.

„A toto je Evropa, ve které žiji, Evropa, která ve jménu svobody a tolerance ke kde čemu povoluje kde co, a zájmy kde koho překotně taví v práva. Chesterton kdysi velmi ostře, a pro mnohé dnešní myslitele velmi nepřijatelně, prohlásil, že tolerance je ctnost lidí, kteří nevěří ničemu, a ano, pro lidi bez názoru je jednoduché být tolerantní. Sociolog Peter Berger se takovéto bezbřehé toleranci jízlivě vysmívá: „Tak vy jste kanibal? To by ale určitě bylo pro nás pro všechny zajímavé, kdybyste nás seznámil se svým názorem na věc!“⁹¹

„Pořadatelé výstavy používají slogan: ‘Výstava, která změní váš život.’ Dalo by se na to reagovat tak, že výstava již opravdu změnila život mnoha lidem – resp. lidským ‘exponátům’ a jejich blízkým. Výstava tedy rozhodně není bez problémů. Zvu Vás, abyste své jednání promyslela a rozhodla se.“⁹²

„Prezentovat to jako něco vědecky nebo naučně populárního je součástí marketinkového podvodu. Sňatkový podvodník se také musí tvářit seriózně. Tak se i tato výstava tváří seriózně. Pan doktor dobře ví, jak se lidské tělo prezentuje, jak je nutné s ním eticky nakládat, v žádném případě ho nezneužívat, nemanipulovat s ním. Tady je základem právě manipulace.“⁹³

---

⁹¹ VÁCHA, Marek Orko. *Těla odhalena*. Dostupné z: <<http://blog.aktualne.cz/blogy/marek-vacha.php?itemid=23524>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹² VÍRA.CZ. *Poradíte mi, mám jít na výstavu lidských těl The Body exhibition?* Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Clanky/The-Body-exhibition.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹³ ECHO24.CZ. *Vystavování mrtvol Číňanů v Praze. Odporná hra na umění*. Dostupné z: <<http://echo24.cz/a/iXnLk/vystavovani-mrtvol-cinanu-v-praze-odporna-hra-na-umeni>>. Cit. 12. 10. 2017.

„Je třeba mít úctu k ostatkům zemřelých lidí a k subjektivnímu cítění lidí vůči těmto ostatkům, což se nedá nadekretovat, nýbrž respektovat žádoucí empatie. Výstava tohoto druhu by měla být veřejnosti zpřístupněna jen s podrobným vysvětlením.“⁹⁴

„Já nemluvíím na základě toho, co se mně osobně líbilo, nebo nelíbilo – o to přece nejde (tím bych nikoho neobtěžoval, to je krajně subjektivní dojem, který by vypovídal o mně, a ne o výstavě) – jde o princip, zda je možné vystavovat za účelem zisku z kůže stažená těla (zakoupená v Číně bez souhlasu zemřelých) ve „sportovních pozicích“. Odpovídám: je to neetické (a to je jiná otázka, než kolika lidem to přijde líbivé – veřejné popravy by se mnoha lidem také zajisté líbily). Mnoho lidí si plete kategorie: líbí – nelíbí se správné – nesprávné. A o tom, co je správné, je třeba vést diskuzi – a jen o to mi jde.“⁹⁵

„Ta smrt, kterou ve dne negujeme či vyhazujeme dveřmi a říkáme, že vlastně vůbec neexistuje, v rámci nadšení pro ideál mládí, je možná tatáž smrt, která se nám v noci vrací okny televizních obrazovek v podobě nesčíslných smrtí v rámci všemožných thrillerů, kriminálek, hororů a jak se všechny ty žánry jmenují. Myšlenky vraha, úvahy zločince, sběratelé kostí – dobře se večer bavte. Výstava je možnou variací na dané téma. A ano, ve slušné společnosti, kde život plyne od narození k smrti a kde smrt je součástí života, by o výstavu byl sotva zájem, ba těžko si představit, že by vůbec kdy, koho napadlo ji povolit natož uspořádat.“⁹⁶

---

⁹⁴ KATOLICKÝ TÝDENÍK, S.R.O. *Mrtvá těla v Lucerně*. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/mrtva-tela-v-lucerne.html>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹⁵ HALÍK, Tomáš. *Rozhovor nejen o výstavě mrtvých těl v pražské Lucerně*. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/text/clanek/112/>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹⁶ VÁCHA, Marek Orko. *Těla odhalena*. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/marek-vacha.php?itemid=23524>. Cit. 12. 10. 2017.

Z výše uvedených názorů je vidět snahu o obhajobu hodnot české společnosti formou kritické zpětné vazby. K výstavě se odmítavě vyjadřují přední čeští odborníci z řad lékařů, teologů, novinářů, teoretiků umění. Tato reflexe je důležitá v procesu transformace mentality a hodnotové orientace české společnosti v dobovém kontextu. Spoluodpovědnost odborníků za správné utváření vědomí společnosti je dobrým signálem české společnosti.

6. Dílčí přístupy evropských zemí k fenoménu

Interkulturní povědomí národů se snahou zvýšit vlastní vnímání sounáležitosti ke stejnému společenství lidí a vlastní povědomí o historii, dosažených úspěších a hodnotách kultur může na mezinárodní úrovni vést k plodnému dialogu i nalézání řešení pro fenomén „Bodies“. Uvádím dva příklady.

6.1. Francie zakázala výstavu plastinovaných těl

Francie se stala první zemí, která zakázala kontroverzní výstavu *Our Body* (2010), ukazující plastinovaná, kůže zbavená, zemřelá lidská těla v groteskních pozicích. Kasační soud, nejvyšší státní soudní autorita, rozhodl, že vystavování zemřelých těl pro komerční účely porušuje občanský zákoník, který stanovuje, že „s lidskými pozůstatky by mělo být nakládáno s úctou, důstojností a patřičnou slušností“. Právní experti byli překvapeni. Byl to totiž důvod uváděný prvoinstančním orgánem – Národním poradním výborem pro etiku – pro zákaz výstavy. Když bylo podáno odvolání proti tomuto rozhodnutí, dva soudy jej podpořily, ale vyhnuly se otázce důstojnosti (viz např. rozsudek soudu I. stupně v Paříži).⁹⁷ Sdělily, že zákaz by měl být zachován, protože těla by bývala mohla patřit popraveným zločincům z Číny. Kasační soud se vrátil ke klíčovému problému. Dvě protestní skupiny v uplynulých dvou letech bojovaly za zákaz této výstavy, která se poprvé ve Francii uskutečnila v Lyonu v roce 2008. Francouzský Kasační soud potvrdil zákaz výstavy plastinovaných

---

⁹⁷ SOUD I. STUPNĚ V PAŘÍŽI. *Rozhodnutí o předběžném opatření v urychleném soudním řízení*. Dostupné z: <http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/90/bodies2.pdf>. Cit. 12. 10. 2017.

těl.⁹⁸ Organizátoři tvrdí, že až dosud výstavu putující po celém světě vidělo přes 30 milionů lidí.⁹⁹

6.2. Exquisite Bodies – bezplatná expozice v Anglii

Zapomenutou historii výstav anatomických modelů pro výuku, precizně vyrobených z nejrůznějších materiálů (z vosku, skla, slonoviny, dřeva apod.), připomněla bezplatná expozice Exquisite Bodies v rámci londýnského akreditovaného vzdělávacího projektu Wellcome Collection¹⁰⁰. Přehlídka umělých studijních figurín pro budoucí anatomy se během 19. století staly pro běžné Evropany populární podobně jako soudobé putovní a komerční exhibice reálných zemřelých lidských těl. Úspěch obou výstav spojuje lidská obliba v morbidním exhibicionismu a nekrofilním narcismu. Dále už existují jen podstatné rozdíly.¹⁰¹

Kurátorům výstavy Exquisite Bodies, která proběhla od 30. července do 18. října 2009 v Londýně, se podařilo upozornit na řadu alternativních, po staletí vyzkoušených a často i úsměvných možností, jak seznámit veřejnost s bezesporu zajímavou stavbou lidského těla. Odpadly finanční a etické problémy a návštěvníci se mohli aktivně zapojit, exponáty si osahat a objevovat vnitřní fyzický „svět“ člověka podle svého zájmu.

---

⁹⁸ Srov. COUR DE CASSATION. *Rozsudek č. 764 ze dne 16. září 2010*. Dostupné z: <<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/90/kasacni.htm>>. Cit. 12. 10. 2017.

⁹⁹ Srov. ČESKÁ ANATOMICKÁ SPOLEČNOST, Z.S. *Francie zakázala výstavu plastinovaných těl*. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁰⁰ WELLCOME COLLECTION. *Dynamický interdisciplinární prostor, kde kreativně myslící spolupracují na projektech zkoumajících medicínu, život a umění*. Dostupné z: <<https://wellcomecollection.org/>>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁰¹ Srov. KOTRLÝ, ThLic. Tomáš. *Tělo bez duše, rakve a rubáše*. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2009/11/tomas-kotrly-telo-bez-duse-rakve-rubase.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

Metodika výstavy spočívající v konzervaci zemřelých dárců předpokládá jejich souhlas. Organizátoři výstavy Exquisite Bodies se však zařadili mezi ty, kteří mají mnohem obtížnější úkol: sjednotit lidi, aby studiem umělých lidských figurín podporovali něco pro veřejnost tak neurčitého, jako je ochrana práv na důstojné zacházení s každým zemřelým lidským tělem, včetně těch, které byly do západních zemí importovány ze vzdálených končin, zemřelých těl cizinců, bezdomovců či teroristů. K praktickému nácviku lékařských zákroků, včetně nitrokloubních a dutinových zákroků či diagnostických vyšetření (základní operační přístupy, osteosyntézy, artroskopie, laparoskopie, rehabilitační techniky apod.), samozřejmě bude vždy nutné využít zemřelá lidská těla upravená konzervační metodikou např. podle prof. Thileleho. Zavádí se také imitace operačních postupů na takto upravených zemřelých tělech dárců před vlastní operací živého lidského těla. Stále však platí, že hlavním cílem konzervace zemřelých lidských těl je edukace odborné medicínské veřejnosti ve formě specializačních kurzů, zaměřených na teoreticko-praktickou výuku v jednotlivých lékařských oborech.¹⁰²

Výstava Exquisite Bodies navíc nebyla určena, jako v případě české výstavy „Bodies“, pro mladé návštěvníky. Základním a středním školám, dětem a mládeži do 18 let bez doprovodu rodičů byla výstava nepřístupná. Co je určeno vědcům nemusí za každou cenu vidět dítě.¹⁰³

---

¹⁰² Srov. KOTRLÝ, Tomáš. *Tělo bez duše, rakve a rubáše*. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2009/11/tomas-kotrly-telo-bez-duse-rakve-rubase.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

¹⁰³ Tamtéž.

7. Závěr

Hodnoty české společnosti devalvují v materialistické společnosti těžkým problémem uvědomění.¹⁰⁴ Člověk si hodnoty osvojuje po celý život – nejprve je spíše pasivně přebírá od rodičů, vychovatelů a dalších vlivných osob, kterým připisuje autoritu, a od referenčních skupin, později se více projevuje jeho osobní volba, daná vlastními životními zkušenostmi, ale nikdy tato volba není zcela nezávislá na společensko-kulturním prostředí (i přijetí hodnot kontrastujících s hodnotami rodičů, minulých generací a vlastního prostředí jako akt emancipace, vyjádření nespokojenosti a protestu není „nezávislé“).¹⁰⁵

Fenomén „Bodies“ vytvořil několik hybridů, které porušují normy společnosti 21. století v oblasti medicíny, umění a anatomie. Esteticky ošetřené tělo zemřelého člověka vybízí k radikálně inovativnímu způsobu využívání zemřelých těl.

Základem jakéhokoli přehodnocení hodnot je pohled na anatomii jako na multidisciplinární vědu s etickými a kulturními aspekty. „Bodies“ se distancuje od lidí, kteří byli plastinováni, čímž jejich tělo činí předmětem. Kvalitu péče o tělo zemřelého nemůžeme upřednostnit před ochranou života. Navíc tento kontext vyvolává otázku významu darovacího procesu, pokud tělo dárce nemáme v úmyslu použít k pomoci těm, kteří to potřebují. Zároveň nás vyzývá, abychom se ptali, zda bychom měli souhlasit se všemi rozmary dárců.

---

¹⁰⁴ Srov. HŘÍBEK, Tomáš. *Jaké to je, nebo, O čem to je?: místo vědomí v materiálním světě*. Praha: Filosofia, 2017, s. 308.

¹⁰⁵ HALÍK, Tomáš. *K rozpravě o hodnotách*. Dostupné z: <www.lipa.cz/case_lipa_VII_Halik_hodnoty.doc>. Cit. 12. 10. 2017.

Z pohledu vzdělávání „Bodies“ demokratizují studium anatomie a osvobozují ji od tradičních hranic odborného lékařského studia k široké veřejnosti. Dnešní doba je charakteristická přísunem velkého množství informací, šířících se přes internet, a nedovoluje zavírat dveře před výzvami dneška, kterými „Bodies“ jednoznačně jsou, nebo je tabuizovat.

Normální a patologická anatomická výchova však bude vyžadovat zvláštní přístup, který by měl být řešen odborníky. Postupnost v jednotlivých krocích a na jednotlivých úrovních bude vyžadovat analytickou přípravu tak, aby bylo zajištěno bezpečné fyzické a duchovní zdraví lidí s ohledem na interkulturní povědomí národů. Další soustředěné úsilí by mělo vést ke vzdělávání veřejnosti o normální a patologické anatomii tak, aby společnost změnila svůj životní styl. To by mohlo být provedeno certifikovanými anatomy v stupňovitých krocích se zaměřením na věk obyvatelstva, vzdělání, zaměstnání, případně podle zdravotního stavu.

Je zřejmé, že etická dilemata „Bodies“, která vyvstávají ze sporných otázek, vyžadují vážnou interdisciplinární diskusi mezi lékaři, etiky, právníky, politiky, teology, náboženskými vůdci a veřejností. Anatomové by měli být součástí tohoto seskupení a jsou povinni provést nezbytný posun paradigmatu směrem k mezinárodní etické diskusi nejen jako správci mrtvých, ale i jako ochránci živých.

8. Seznam literatury

Prameny

COUR DE CASSATION. *Rozsudek č. 764 ze dne 16. září 2010*. Dostupné z: <<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/90/kasacni.htm>>. Cit. 12. 10. 2017.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Zákon o pohřebnictví, č. 256/2001 Sb.* Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-256>>. Cit. 12. 10. 2017.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Metodický pokyn o duchovní péči ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče poskytovatelů zdravotních služeb*. Věstník MZ ČR. Dostupné z: <http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik-c-4-/2017_13683_3699_11.html>. Cit. 12. 10. 2017.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Zákon o zdravotních službách, č. 372/2011*. Dostupné z: <<http://portal.gov.cz/zakon/372/2011>>. Cit. 12. 10. 2017.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY. *Občanský zákoník: č. 89/2012 Sb.* Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>. Cit. 12. 10. 2017.

SOUD I. STUPNĚ V PAŘÍŽI. *Rozhodnutí o předběžném opatření v urychleném soudním řízení*. Dostupné z: <<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/dokument/90/bodies2.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

WIKISKRIPTA. *Úmluva o lidských právech a biomedicíně*. Dostupné z: <http://www.wikiskripta.eu/index.php/%C3%9Amluva_o_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1vech_a_biomedic%C3%ADn%C4%9B>. Cit. 12. 10. 2017.

Literatura

BENEDIKT XVI. *Eschatologie: smrt a věčný život*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2017.

HŘÍBEK, Tomáš. *Jaké to je, nebo, O čem to je?: Místo vědomí v materiálním světě*. Praha: Filosofía, 2017.

KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004.

MEISNER, Joachim. *Dívat se srdcem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Zdeněk Susa, 2012.

PETROSILLO, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

Elektronické periodikum, příspěvek

JAN PAVEL II. *O transplantacích*. Teologické texty, 2004. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-4/Jan-Pavel-II-o-transplantacich.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

KAŠPARŮ, Max. *Základní problémy lidské psyché pramení ze vztahů*. ČT24: Česká televize, 2012. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1185803-mladi-lide-trpi-podvyzivou-lasky-rika-jaroslav-m-kasparu>>. Cit. 12. 10. 2017.

Jiný dokument

ŇAŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2017. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/stanovisko2017.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

ŇAŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2014. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies2014.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

ŇAŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2012. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies2012.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

SMETANA, Karel. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2007. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/stanoviskoCAS.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

Příspěvek na webu

ČESKÁ ANATOMICKÁ SPOLEČNOST, Z.S. *Francie zakázala výstavu plastinovaných těl*. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

ČIŽINSKÝ, Jan. *I podle ministerstva máme povinnost těla z výstavy pohřbit*. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/i-podle-ministerstva-mame-povinnost-tela-z-vystavy-pohrbit-porusil-bych-zakon_1706031100_bar>. Cit. 12. 10. 2017.

DĚTSKÝ DOMOV A ŠKOLNÍ JÍDELNA, KRALUPY NAD VLTAVOU. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://ddkralupy.cz/body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

ECHO24.CZ. *Vystavování mrtvol Číňanů v Praze. Odporná hra na umění*. Dostupné z: <<http://echo24.cz/a/iXnLk/vystavovani-mrtvol-cinanu-v-praze-odporna-hra-na-umeni>>. Cit. 12. 10. 2017.

GENERACE 20. *Jak vzpomínáte na výstavu Bodies...The Exhibition?* Dostupné z: <<https://www.generace20.cz/kultura/anketa-jak-vzpominate-na-vystavu-bodies-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

GRÁNSKÝ, David. *Chtěl jsem být veterinářem: Body The Exhibiton*. Dostupné z: <<http://krasna.nova.cz/clanek/showbiz/david-gransky-chtel-jsem-byt-veterinarem-rozhovor.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

GYMNÁZIUM DR. ANTONA RANDY. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.sportgym.cz/novinky/869-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

GYMNÁZIUM JANA PALACHA. *Human Body Exhibition* [online]. Dostupné z: <<https://www.gjp-me.cz/news/1140/30/Human-Body-Exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

GYMNÁZIUM CHOMUTOV. *Gymnázium na Body the exhibition*. Dostupné z: <<http://www.gymcv.cz/index.php/stalo-se/401-gymnazium-na-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

HALÍK, Tomáš. *K rozpravě o hodnotách*. Dostupné z: <www.lipa.cz/case_lipa_VII_Halik_hodnoty.doc>. Cit. 12. 10. 2017.

HALÍK, Tomáš. *Rozhovor nejen o výstavě mrtvých těl v pražské Lucerně*. Dostupné z: <<http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/text/clanek/112/>>. Cit. 12. 10. 2017.

HISTORICKÝ KALEIDOSKOP. *Cyril a Metoděj – zakladatelé slovanské kultury*. Dostupné z: <<http://www.historickykaleidoskop.cz/nasi-hrdinove/cyril-a-metodej-zakladatele-slovanske-kultury.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

IRAS, Mauro. *Plastinace: etické a medicínsko – právní úvahy*. Dostupné z: <<https://www-degruyter-com.ezproxy.is.cuni.cz/view/j/med.2016.11.issue-1/med-2016-0095/med-2016-0095.xml>>. Cit. 12. 10. 2017.

IZDRAVI.INFO. *Pozvánka na výstavu – Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://izdravi.info/9-bezkategorie/388-pozvanka-na-vystavu-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

JONES, David Gareth. *Veřejné zobrazení plastinátů, jako výzva k bezúhonnosti anatomie*. Dostupné z: <<http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/10.1002/ca.22647/full>>. Cit. 12. 10. 2017.

KATOLICKÝ TÝDENÍK, S.R.O. *Mrtvá těla v Lucerně*. Dostupné z: <<http://www.katyd.cz/clanky/mrtva-tela-v-lucerne.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

KOTRLÝ, Tomáš. *Tělo bez duše, rakve a rubáše*. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2009/11/tomas-kotry-telo-bez-duse-rakve-rubase.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

KRÁLOVÁ, Tereza. *Body The Exhibition* [online]. Dostupné z: <<http://www.terezakralova.cz/kraniosakralni-terapie/kurzy-a-seminare/92098-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

OPATRŇÝ, Aleš. *Péče o existenciální a spirituální potřeby pacienta*. Dostupné z: <<http://www.pastorace.cz/Tematicke-texty/Pece-o-existencialni-a-spiritualni-potreby-pacienta-Ales-Opatrny.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

PAFKO, Prof. MUDr. Pavel. *Mrtvoly jsou proti*. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pafko-k-telum-v-lucerne-mrtvoly-jsou-proti-f2i-/domaci.aspx?c=A070511_091507_nazory_ton>. Cit. 12. 10. 2017.

PASSER, Jan M. *Prach jsi a v prach se obrátíš*. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/07/prach-jsi.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

POLICAR, Mgr. Radek. *Bodies ve světle českého práva*. Dostupné z: <<http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/monitor/2007/070924.htm>>. Cit. 12. 10. 2017.

POSPÍŠIL, JUDr. Jiří. *Důvodová zpráva: Občanský zákoník*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2012. Dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

RADIO 1. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.radio1.cz/clanek/souteze/6840-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

RÁDIO ZET. *Svá těla nám nabízí i Češi*. Dostupné z: <<http://www.zet.cz/tema/vystava-bodies-revealed-sva-tela-nam-nabizi-i-cesi-2923>>. Cit. 12. 10. 2017.

STŘEDNÍ ŠKOLA ŘEMESEL A ZÁKLADNÍ ŠKOLA HOŘICE. *Exkurze – Body The Exhibition* Dostupné z: <<http://www.ouhorice.cz/article/exkurze-body-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

SV. CYRIL. *Zákon Sudnyj Ljudem*. Dostupné z: <<http://www.dejepis.com/dokument/zakon-sudnyj-ljudem/>>. Cit. 12. 10. 2017.

SVATOJAKUBSKÁ POUŤ DO SANTIAGA DE COMPOSTELA. *Kult relikvií*. Dostupné z: <<http://www.caminodesantiago.cz>>. Cit. 12. 10. 2017.

VÁCHA, Marek Orko. *Těla odhalena*. Dostupné z: <<http://blog.aktualne.cz/blogy/marek-vacha.php?itemid=23524>>. Cit. 12. 10. 2017.

VÍRA.CZ. *Porad'te mi, mám jít na výstavu lidských těl The Body exhibition?* Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Clanky/The-Body-exhibition.html>>. Cit. 12. 10. 2017.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A GYMNÁZIUM VÍTKOV. *Edukativní výstava Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zsgvitkov.cz/gymnazium/?p=2656>>. Cit. 12. 10. 2017.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA HORA SVATÉ KATEŘINY. *The Humn Body Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zskaterina.cz/cz/aktuality/the-human-body-exhibition-8-tr/>>. Cit. 12. 10. 2017.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA DUBÍ 1. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zsdubi1.cz/novinka-body-the-exhibition>>. Cit. 12. 10. 2017.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA S ROZŠÍŘENOU VÝUKOU JAZYKŮ. *Body The Exhibition*. Dostupné z: <<http://www.zsjeremenkova.cz/7-b/>>. Cit. 12. 10. 2017.

Webová stránka

THANATOPRAXE – moderní zaopatření těl zemřelých. *Pohřební ústav AURIGA® spol. s r.o.* Dostupné z: <<http://www.edb.cz/clanek-4261-thanatopraxe-moderni-zaopatreni-tel-zemrelych>>. Cit. 12. 10. 2017.

SYNDIKÁT NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *Etický kodex*. Dostupné z: <<http://syndikat-novinaru-cr-z-s.webnode.cz/etika/kodex/>>. Cit. 12. 10. 2017.

WELLCOME COLLECTION. *Dynamický interdisciplinární prostor, kde kreativně myslící spolupracují na projektech zkoumajících medicínu, život a umění*. Dostupné z: <<https://wellcomecollection.org/>>. Cit. 12. 10. 2017.

Příloha 1: K výstavě „Bodies“ Praha 2007

„Z informace v mediích a na níže uvedených webových stránkách vyplývá, že ve velkém sále Lucerny v Praze je od 5. 5. 2007 vystaveno více než 20 vypitvaných a plastinovaných lidských těl a orgánů (<http://www.bodiesprague.cz/> <http://www.bodiestheexhibition.com/intro.html> <http://aktualne.centrum.cz>). Těla jsou upravena a polohována tak, aby vzbudila dojem aktivity živých jedinců a vyvolala tak senzací a zájem. Presentovat těla zemřelých v takovýchto postojích považujeme za nevhodné, neetické a do značné míry pobuřující. Součástí evropského myšlení je úcta k zemřelým a zacházení s lidskými ostatky v souladu se všeobecně přijímanými pravidly etiky a morálky. Nesmí být dotčena důstojnost zemřelého a mravní citění pozůstalých i veřejnosti. Aranžované postoje těl rozhodně neodpovídají potřebě názorného vzdělávání a osvěty. Vzdělávací aspekty výstavy pak nutně zůstávají v pozadí. Pokud chce někdo získat informace o lidském těle, není odkázán jen na plastinované preparáty. V anatomických atlasech a učebnicích a na mnoha stránkách internetu jsou údaje o anatomické stavbě člověka obsaženy v bohaté míře. Pomůcek orientovaných i na potřeby širší veřejnosti byla u nás v poslední době publikována celá řada. Zároveň je třeba upozornit na skutečnost, že původ těl je nejasný a že zemřelí nedali informovaný souhlas k posmrtnému použití svých tělesných pozůstatků, viz: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5637687>. Důvody negativního stanoviska České anatomické společnosti k výstavě Bodies... The Exhibition jsou tedy především v rovině etické. Otevřenou kapitolou však zůstávají také právní aspekty realizace této výstavy. Provádění pitvy zemřelých je vázáno na objasnění zdravotnických hledisek úmrtí a násilných trestných činů a dále na účely výzkumu a pro potřeby výuky na lékařských fakultách. Z toho vyplývá, že pitvu a preparaci orgánů nelze provádět za účelem výstavnictví. Česká legislativa také

vyklučuje použití těla zemřelého jako zdroje finančního prospěchu fyzických nebo právnických osob. Z toho všeho vyplývá, že Česká republika by měla patřit mezi země, které tento způsob prezentace těl zemřelých nedovolují. V tomto postoji se Česká anatomická společnost shoduje se stanoviskem Anatomische Gesellschaft (Ann. Anat. 186: 193–4, 2004) a s prohlášením Evropské federace pro experimentální morfologii z 18. 12. 2002, která vystavování plastinovaných lidských těl jednoznačně odsuzují s poukazem na závažné etické nedostatky této aktivity a často nejasný původ těl.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ SMETANA, Karel. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2007. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/stanoviskoCAS.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

Příloha 2: K výstavě „Body“ Praha 2012

„Tato, již třetí výstava plastinovaných lidských těl v České republice, převádí anatomii člověka z výhradně odborné sféry do oblasti společenských aktivit ve volném čase. Názory na pořádání takovéto výstavy jsou kontroverzní a vypovídají hodně o současné mentalitě naší společnosti. Vzhledem k tomu, že náplň výstavy se bezprostředně dotýká působení členů České anatomické společnosti na lékařských fakultách, kde jejich úkolem je seznámit posluchače lékařství s anatomickými poznatky, považujeme opět za nutné opakovaně presentovat naše stanovisko k pořádání takovýchto výstav. Není pochyb o tom, že bez poznání stavby lidského těla by medicína, založená na poznacích biologických věd, neměla své oprávnění. Znalost anatomie získávají naši studenti bezprostředním kontaktem s tkáněmi a orgány, kdy si hmatem a zrakem ověřují správnost svých teoretických poznatků. Poznání stavby lidského těla jim později umožní napravovat následky úrazů a rozpoznávat chorobné změny vyvolané nemocí. Zručnost získaná při anatomické pitvě je základem lékařského povolání ve všech chirurgických oborech. Lékařské fakulty jsou odkázány na dárce těl, kteří na základě darovací smlouvy poskytují svoji tělesnou schránku studentům medicíny pro účely výuky. Rozhodnutí dárců je možné uskutečnit především díky obecnému uznání potřeby praktického studia anatomie, které nacházíme ve společnosti. Pitvu jako výukový nebo diagnostický proces umožňuje česká legislativa, která zároveň explicitně stanovuje podmínky jejího provádění. To je vázáno jednak na objasnění příčin úmrtí, jednak na potřeby výuky a výzkumu na lékařských fakultách. Z toho vyplývá, že pitvu a preparaci orgánů nelze provádět za účelem výstavnictví, potažmo za účelem komerčním. Česká legislativa také jednoznačně vylučuje použití těla zemřelého jako zdroje finančního prospěchu fyzických nebo právnických osob. Nabízí se srovnání s podobnou situací, která byla

řešena ve Francii v roce 2010. Výstava Our Body byla tehdy zakázána rozhodnutím Kasačního soudu, který je nejvyšší francouzskou státní soudní autoritou. Soud rozhodl, že vystavování zemřelých lidských těl pro komerční účely porušuje občanský zákoník, který stanovuje, že „s lidskými pozůstatky by mělo být nakládáno s úctou, důstojností a patřičnou slušností“. Důvody negativního stanoviska České anatomické společnosti k vystavování plastinovaných lidských těl jsou tedy v rovině právní a etické. Z české legislativy vyplývá, že Česká republika by měla patřit mezi země, které tento způsob presentace, resp. vystavování těl zemřelých nedovolují. Součástí evropského myšlení je úcta k zemřelým a zacházení s těly zemřelých v souladu se všeobecně přijímanými pravidly etiky a morálky. V tomto duchu nesmí být dotčena důstojnost zemřelého ani mravní citění pozůstalých a veřejnosti. Ochota vnímat druhého jako jedinečnou bytost, vůči které máme morální povinnosti, je jedna z věcí, která umožňuje soužití lidského společenství.“¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ NĀŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2012. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies2012.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

Příloha 3: K výstavě „Bodies“ Brno 2014

„Tato, již čtvrtá výstava plastinovaných lidských těl v České republice, předvádí anatomii člověka jako další možnou volnočasovou aktivitu a argumentuje edukačním a preventivním působením na veřejnost. Názory na pořádání takovéto výstavy jsou kontroverzní a vypovídají hodně o současné mentalitě naší společnosti. Není pochyb o tom, že bez poznání stavby lidského těla by medicína, založená na poznatcích biologických věd, neměla své oprávnění. Shodou okolností je to letos právě 500 let od narození Andrea Vesalia, který jako první vydal anatomický atlas podložený vlastní zkušeností z pitev zemřelých a položil tak exaktní základy ke studiu lékařství. Znalost anatomie získávají naši studenti dlouhodobým studiem, kdy si bezprostředním kontaktem ověřují správnost svých teoretických poznatků. Poznání stavby lidského těla jim později umožní napravovat následky úrazů a rozpoznávat chorobné změny vyvolané nemocí. Česká legislativa umožňuje pitvu pouze jako výukový nebo diagnostický proces a naprosto přesně stanovuje podmínky jejího provádění. To je vázáno na objasnění příčin úmrtí, nebo pro potřeby výuky a výzkumu na lékařských fakultách. Z toho vyplývá, že pitvu a preparaci orgánů nelze provádět za účelem komerčním. Česká legislativa jednoznačně vylučuje použití těla zemřelého jako zdroje finančního prospěchu fyzických nebo právnických osob. Obdobná situace byla řešena ve Francii v roce 2010. Výstava Our Body byla tehdy zakázána rozhodnutím Kasačního soudu, který je nejvyšší francouzskou státní soudní autoritou. Soud rozhodl, že vystavování zemřelých lidských těl pro komerční účely porušuje občanský zákoník, který stanovuje, že „s lidskými pozůstatky by mělo být nakládáno s úctou, důstojností a patřičnou slušností“. Důvody negativního stanoviska České anatomické společnosti k vystavování plastinovaných lidských těl jsou tedy v rovině právní a etické. Z české legislativy vyplývá, že Česká republika by měla patřit mezi země,

keré tento způsob presentace, resp. vystavování těl zemřelých nedovolují. Součástí evropského myšlení je úcta k zemřelým a zacházení s těly zemřelých v souladu se všeobecně přijímanými pravidly etiky a morálky. V tomto duchu nesmí být dotčena důstojnost zemřelého ani mravní citění pozůstalých a veřejnosti. Ochota vnímat druhého jako jedinečnou bytost, vůči které máme morální povinnosti, je jedna z věcí, která umožňuje soužití lidského společenství.“¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ ŇAŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2014. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/bodies2014.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.

Příloha 4: K výstavě „Bodies“ Brno 2017

Tato je již pátá výstava plastinovaných lidských těl v České republice předvádí anatomii člověka jako volnočasovou aktivitu a argumentuje edukačním a preventivním působením na veřejnost. Není pochyb o tom, že bez poznání stavby lidského těla by medicína, založená na poznatcích biologických věd, neměla své oprávnění. Znalost anatomie získávají studenti lékařství dlouhodobým studiem, kdy si bezprostředním kontaktem ověřují správnost svých teoretických poznatků. Poznání stavby lidského těla jim umožní napravovat následky úrazů a rozpoznávat chorobné změny vyvolané nemocí. Tento proces je v souladu s českou legislativou, která umožňuje pitvu pouze jako výukový nebo diagnostický proces a naprosto přesně stanovuje podmínky jejího provádění. Z toho vyplývá, že není přípustné provádět pitvu a preparaci orgánů a jejich následné vystavování za komerčním účelem. Česká legislativa jednoznačně vylučuje použití těla zemřelého jako zdroje finančního prospěchu fyzických nebo právnických osob. Důvody negativního stanoviska České anatomické společnosti k vystavování plastinovaných lidských těl jsou tedy v rovině právní a etické. Z české legislativy vyplývá, že Česká republika by měla patřit mezi země, které tento způsob presentace, resp. vystavování těl zemřelých nedovolují. V souvislosti s naším odmítavým postojem k výstavě naše společnost vyjadřuje podporu návrhu novely Zákona o pohřebnictví. Tento vládní návrh nové právní úpravy, kterým se nyní ve druhém čtení zabývá Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR (sněmovní tisk 954), zakazuje výstavy nabalzamovaných zemřelých lidských těl, pokud s tím zemřelý za svého života nesouhlasil.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ NĀŇKA, Ondřej. *Stanoviska*. Česká anatomická společnost, 2017. Dostupné z: <<http://cas.lf1.cuni.cz/stanovisko2017.pdf>>. Cit. 12. 10. 2017.